

GER

113

Maj 2022

Dansk Mongolsk Selskab

Ger 113

33. årgang – maj 2022

ISSN 0905-9504

Ger er medlemsblad for Dansk Mongolsk Selskab. Bladet udkommer februar, maj, september.

Redaktion:

Jan Koed (ans.)
jk@cadaid.dk
Rolf Gilberg
Bulgan Njama
Bettina Gram

Tryk: Green Graphic ApS**Oplag:** 200 eks.

Oplysninger om adresseændringer og leveringsproblemer meddeles til kassereren.

Formål:

(a) at fremme og udbrede kendskabet i Danmark til mongolerne og deres kultur, især i mongolernes kerneområder i Mongoliet, Kina og Rusland,

(b) at udgive skrifter om mongolerne,

(c) at være samlingsorgan for personer, der interesserer sig for mongoler og deres forhold,

(d) at fremme og udvikle forbindelserne mellem befolkningen i Danmark og mongolerne og

(e) at støtte kulturelt arbejde blandt mongoler og skabe forbindelser mellem videnskabelige, kulturelle, faglige og folkelige organisationer i de respektive lande.

Dansk Mongolsk Selskab**Æresmedlemmer:**

HKH Kronprins Frederik
Rolf Gilberg

Bestyrelse:

Anita Garbers
Bettina Gram (sekretær)
Michael Haslund-Christensen
Lars Højer
Jan Koed (kasserer)
Bulgan Njama (formand)
Joshua Thomsen
Chalotte Vad
Tsendkhuu Yadamdorj
Narangerel Davaasuren (sup.)
Chuka Ringgaard (sup.)

Hjemmeside:

www.danskmongolskselskab.dk

Bankkonto: 1551 0007841582**MobilePay:** 83554**Selskabets adresser:**

Sekretær: Bettina Gram
Kastrupvej 90, 1.mf.
2300 København S
tel: 2887 6887
email:
bettinahgram@hotmail.com

Kasserer: Jan Koed

Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby
tel: 2342 1128
email: jk@cadaid.dk

NGO-projekter:

Bulgan Njama
Fuglebo 2
2000 Frederiksberg
tel: 2613 2106
email: njambu@hotmail.com
I Mongoliet:
nts@magicnet.mn

Medlemskab:

Kontingent:
200 kr. pr. kalenderår for personligt medlemskab.
300 kr. for husstandsmedlemskab.
600 kr. for firmamedlemskab.

Tillæg for medlemmer bosat i udlandet: 50 kr.

Nye medlemmer indmeldes via hjemmesiden under menupunktet *Bliv medlem*.

Rolf Gilberg kan se tilbage på en lang og indholdsrig tilværelse som forsker og museumsmand på Nationalmuseet, som han blev knyttet til allerede som ung studerende. I dag nyder han tilværelsen som pensionist sammen med sin hustru Dölma i Nordsjællands Espergærde. Rolf er stadig aktiv med at skrive og med at levere artikler til Ger. Rolf sidder klar til at give et interview i parrets lysthus. Foto: Jan Koed

Indhold

Et æresmedlem fyldte 80 år	3
Sven Hedin i København	6
Iværksætter i Mongoliet	10
Henning og Werner blev spået af Pu-uva en mongolsk shamankvinde	17
Aktuelt	23
Gas gennem Mongoliet	23
Ingen samtaler om biologisk lab.	24
Svensk besøg om samarbejde	24
Ny åbenhed	25
Kun 492 elbiler i Mongoliet	25
Ruslands invasion af Ukraine	26
DMS nyt	28

Et æresmedlem fyldte 80 år

Rolf Gilberg fyldte 80 år den 11. marts i år. Han er medstifter af Dansk Mongolsk Selskab i 1990 og beklædte hvervet som formand i de efterfølgende 26 år. Ved sin afgang som formand i 2016 blev han udnævnt til æresmedlem. I interviewet fortæller han om sit liv og virke.

Fortæl lidt om din barndom og opvækst.

Jeg er født i Esbønderup i Nordsjælland, opvokset i Mariager og dermed præget af østjysk tankegang. Jeg føler mig som jøde, selv om begge mine forældre var sjællændere. Min far, Aage, var født i Fredensborg og var ved min fødsel læge i Esbønderup og min mor, Lisbet, var fra København.

Min far var modstandsmand, hvilket førte til, at min mor i 1943 måtte gå under jorden i et sommerhus i Rågeleje sammen med sine tre børn. Mine første erindringer er fra besættelsestiden. Jeg så tyske soldater marchere ud ad Roskildevej. Efter befrielsen blev jeg klædt ud med armbind og en hjelm, så jeg lignede en lille frihedskæmper på 3 år.

I 1945 fik min far stillingen som kredslæge i Mariager med tilhørende embedsbolig. Huset var helt tomt bortset fra en sort telefon med håndsving. Det syntes jeg var underligt.

I Mariager voksede jeg op til jeg var 19 år. Jeg kom i skole i Mariager Borger- og Realskole. Mariager var dengang en lille by med 1.200 indbyggere og en åndsvageanstalt med 300 beboere. Anstalten havde et pænere navn, men det var det, vi kaldte den til hverdag. Der var to minutter til skov, marker og strand, så vi var meget ude i naturen.

Vi var en stor børnefamilie, hvor jeg var nummer to i rækken. Min mor plejede at sige, at hun gerne ville sætte et fodboldhold i verden, men da vi var nået til nummer syv, sagde min far stop.

Min far var »desværre« en meget dygtig mand og havde store forventninger til mig. Han havde sprunget flere klassetrin over i skolen. Med min ordblindhed kunne det godt være lidt svært, når han belærte mig om, hvad han syntes, der skulle stå i mine stileopgaver.

Men når han havde forladt værelset, havde jeg ingen noter og i øvrigt glemt, hvad han havde sagt. Det var altså en hjælp, jeg ikke kunne bruge til noget. Senere hen i livet levede jeg dog helt op til hans standarder.

Min far var meget musikalsk, og han elskede at give et nummer på sin sav, som han altid havde med sig, når han rejste rundt i landet og holdt foredrag eller deltog i lægekongresser.

Jeg gik 7 år i grundskolen og 2 år i realen. Derefter kom jeg på Randers Gymnasium, men inden da skaffede min far mig et sommerferiejob hos den svenske professor i glaciologi, Erik Voxnerud, som altid havde brug for billig arbejdskraft. Jeg blev sendt til Lapland nær Sveriges højeste bjerg Kiruna, hvor jeg først gik til hånd på Kebnekaise Turiststation, derefter på kontor i Stockholms Universitet for senere at hjælpe til med opmålingen af Storgletsjerens afsmeltning i Tarfaladalen.

Hvornår og hvordan begyndte din interesse for naturfolk? Du har jo beskæftiget dig meget med Nordamerikas indianere, polar-eskimoer og centralasiatiske folkeslag.

Jeg husker tydeligt, at når jeg var ude at lege med en af mine bedste venner, byggede vi hele fantasiverdener af indianere, der kæmpede mod de onde cowboydere. Og på mit eget værelse byggede jeg en indianerlejr på bunden af en kravlegård i det ene hjørne og et fort med cowboys i det andet.

På grund af min ordblindhed kom jeg først sent i gang med at læse bøger. Men i hjemmet stod Salmonsens Leksikon i 25 bind, hvor jeg slugte afsnittene med indianere og blev optaget af indianerstammernes mange forskellige navne. Senere slugte jeg bøger om indianerne, fantasy, Superman, science fiction og bøger af amerikanske Carlos Castaneda.

Jeg var en flittig gæst i Mariager Kino, når de havde westernfilm på programmet. Og til fastelavn havde min mor syet en komplet indianerdragt. For at gøre udklædningen så autentisk som muligt, fik jeg vores lokale frisør til at farve mit hår sort uden først at spørge om lov derhjemme. Min mor tog det temmelig afslappet og spurgte, om det nu også var nødvendigt.

Vores hjem var fyldt med ting fra Grønland. Sofaen var en hundeslæde, der var malet rød for lissom at tage sig ud. Hen over slæden lå et isbjørneskind med hoved, og under hovedet lå et kranium fra en isbjørn. På væggene var der malerier fra Grønland, og overalt var der ting fra Grønland. Så jeg er lige fra barnsben flasket op med Grønland og Thule.

Din far var læge i Grønland. Fortæl mig lidt mere om ham.

I 1936-37 havde min far deltaget i en af Lauge Kochs ekspeditioner til Østgrønland. Året efter søgte han og fik stillingen som den første statsansatte kredslæge i Thule. I august 1938 rejste det nygifte og eventyrlystne unge lægepar med årets eneste skibsforbindelse til Thule, hvor de blev indlogeret på sygehuset. Der fik Aage nok at se til med at behandle den lokale befolkning for blandt andet tuberkulose. Året efter tog de tilbage til Danmark og sejlede lige ind i anden verdenskrig.

Under besættelsen rejste han land og rige rundt og holdt foredrag og viste film om sine oplevelser i Grønland samtidig med, at han fungerede som kurer for modstandsbevægelsen.

Min far var oprindelig i tvivl, om han ville være læge eller missionær. Han var en meget religiøs mand, som holdt julegudstjeneste for os 7 børn i lægekonsultationens venteværelse. Så slap vi for at møde op i Mariagers lille kirke.

Du fik ret tidligt i livet kontakt med Nationalmuseet. Hvordan gik det til?

Jeg fik min studentereksamen i 1961 og ville gerne læse til brobygningsingeniør på Polyteknisk Lærestanstalt. Det kunne dog ikke blive til noget på grund af de store årgange.

I stedet kastede jeg mig over studiet af indianerne, som jo var min store interesse. I efteråret 1962 mødte jeg op til undervisningen, som foregik på Etnografisk Samling hos Kaj Birket-Smith.

Som et led i undervisningen skulle vi studerende på skift holde et foredrag for de andre studerende om et relevant emne. Jeg fik til opgave at vise rundt i de fire lokaler om Tibet og Mongoliet.

På grund af min ordblindhed havde jeg svært ved at tage noter un-

Rolf sammen sin hustru Dölma, som han har været gift med i 24 år. Rammen om deres tilværelse er en gammel ventesal og toiletbygning, som fungerede som trafikknudepunkt på Rådhuspladsen i København i årene 1903-48. Foto: Jan Koed

der forelæsningerne. I stedet købte jeg en 17 kg tung spolebåndoptager, som gjorde, at jeg kunne koncentrere mig 100% om at høre efter. Samtidig havde jeg sikkerhed for, at jeg ikke gik glip af noget. De henved 100 timers optagelser eksisterer stadig i Nationalmuseets arkiv.

I 1963 kom der en ny ledelse på Nationalmuseet. Birket-Smith gik af og embedet blev overtaget af Helge Larsen, som gerne ville ansætte nogle studentermedhjælpere. 1. marts 1963 blev jeg ansat som studentermedhjælper ved Etnografisk samling sammen med fem andre studerende.

Jeg blev sendt ned i kælderen for at ordne nogle arkivkasser, som stod stablet oven på hinanden og var svære at tilgå. Jeg lavede et system af hylder, som gjorde det nemt at få fat på den enkelte kasse. Det blev de meget begejstrede for, og nu var jeg lissom kommet ind i varmen.

Du var i mange år museumsinspektør ved Etnografisk Samling. Hvordan har det været?

Jeg startede som sagt i 1963 under Helge Larsen, som var arktisk arkæolog og en meget flink mand. Efterhånden arbejdede jeg mere på Nationalmuseet, end jeg studerede, indtil professor Johannes Nicolaisen greb ind og sagde, at de ikke kunne have sådan en evighedsstudent rendende rundt. Det var ikke godt for fagets image.

I 1971 fik jeg min magisterkonferens med en afhandling om polareskimoerne og deres evne til at tilpasse sig naturen og dyrelivet. Samme år blev jeg ansat som museumsinspektør med ansvar for Nord- og Centralasien. Senere blev stillingen som leder af Etnografisk Samling overtaget af Torben Lundbæk, som jeg mildest talt havde et anstrengt forhold til. Vi var som hund og kat. Hans speciale var Afrika, mens mit var polarfolk.

Hvad husker du med særlig glæde tilbage på, og hvad har ærgret dig mest?

Jeg er stolt af min indsats for samlene, som jeg nærmest på tværs af

min chef Torben Lundbæk arrangerede udstillingen »Vi er samer« for i 1982. Det resulterede i en udgivelse på forlaget Museum Tusulanum, hvor samerne fik lejlighed til selv at komme til orde. Da rigsantikvar Olaf Olsen senere fik værket overrakt, undrede han sig over, at den ikke var udkommet på Nationalmuseets forlag!

Min største tilfredsstillelse i min tid på Nationalmuseet var nok særudstillingen »Mongolerne – steppens nomader« 1992-96. Den er jeg stolt af. Den blev en kæmpe succes med et besøgstal på ½ mio. gæster.

Min største ærgrelse var efter mit besøg i 1967 hos min mors onkel i Amerika. Jeg var den eneste af hans familie, der besøgte ham. Da han nogle år senere blev meget gammel, skrev han til mig og spurgte, om jeg ville arve hans hus, en bjælkehytte i Montana, som han havde bygget, og som lå i et indianereservat med den smukkeste udsigt ud over en sø. Jeg var så dum at sige nej, og det har jeg fortrudt lige siden.

Du har i mange år arbejdet med Haslund-Christensens samling af hjembragte shamandragter. Er der en bog på vej?

Det har været en lang og til tider brydsom proces at gennemarbejde materialet og bringe det på en form, som egner sig til udgivelse. Det var planen, at bogen skulle udkomme i år i anledning af min fødselsdag, men det bliver nok først til næste år.

Mongoliet har gennem årene fyldt meget i dit liv. Ikke mindst som formand for Dansk Mongolsk Selskab fra 1990 til 2016 har du ydet en kæmpe indsats for vore to lande. Hvornår besøgte du første gang Mongoliet?

Min første rejse østpå gik til Kina. Det var i 1978. Jeg blev ringet op i en frokostpause på Etnografisk Samling af DIS-rejser, som skulle bruge en rejseleder til en tur til

Kina. Efter et par dages betænkningstid kastede jeg mig som absolut nybegynder ud på rejsebranchens dybe vand. Året efter var jeg igen af sted. I alt har jeg været af sted som rejseleder 15 gange i Kina.

I 1980 gik turen til Mongoliet, hvor vi besøgte Ulaanbaatar, Karakorum, Ørnekløften i Gobi og aflagde besøg hos nogle nomader. Det var det statslige rejsebureau, Zuulchin, som var operatør på rejsen med mig som dansk rejseleder.

Dengang var Mongoliets samfundsindretning stadig en kopi af Sovjetunionens på linje med øststaterne i Europa. Senere har jeg besøgt Mongoliet yderligere 6 gange som rejseleder, sidste gang i 2006.

Hvad er det ved Mongoliet og mongolerne, som er så fascinerende?

Mongoliet er jo skønheden i det storladne landskab, følelsen af naturens kræfter og fraværet af civilisation på de uendelige græsstepper. Stilheden som kun bliver afbrudt af naturens lyde, fuglenes skrig, fårenes brægen, vandets rislen i bækken, uvejrets rumlen i det fjerne osv.

Hos mongolerne er man i godt selskab. De er gæstfri, glade, nysgerrige og eksperter i deres eget liv, som til tider kan være hårdt og ubarmhjertigt. Og så går de ikke af vejen for et muntert gæstebud. Man kan mærke, at Danmark ikke er noget dårligt land at komme fra, når man er på de kanter.

Du er i dag gift med en kvinde med tibetansk baggrund. Hvordan gik det til?

Min hustru Dölma kommer fra Axu i Østt Tibet. Mens hun var spæd flygtede familien til Indien, en rejse på 5 år. Hun gik i skole i Dardjeeling. Da skolen var forbi, blev hun gift med en dansker. De slog sin ned i København og fik to børn. Efter 7 år blev de skilt. Hun var så enlig mor i mange år.

Den 119 år gamle træbygning er særdeles velbevaret og rummer mange fine skønvirkedetaljer. Bogstaverne DKS i laurbærkransen er forkortelsen for 'De københavnske Sporveje'. Foto: Jan Koed

Blå bog

1961	Student fra Randers Gymnasium
1971	mag.scient. i antropologi fra KU
1995	Ph.d. i antropologi
1971	Museumsinspektør ved Etnografisk Samling Nationalmuseet til 2007
1990	Formand for Dansk Mongolsk Selskab til 2016
2016	Æresmedlem af selskabet

Vi havde nok set hinanden ved forskellige lejligheder i det københavnske tibetanermiljø, men det var først en dag, hun kom en time for tidligt til et arrangement på Nationalmuseet og derfor blev budt på en kop sort kaffe på mit kontor, at kærligheden fandt vej. Vi har nu været gift siden 1998.

Har de to folkeslag, mongolerne og tibetanerne, andet tilfælles end deres religion?

Ifølge Dölma ligner de to folkeslag hinanden meget både i det ydre og i tankegangen, selv om deres sprog og historie er forskellige. Deres fælles livsomsændigheder som nomadefolk i en storslået og barsk natur har været klangbunden for deres stærke familiesammenhold. ■

Jan Koed

Abonnementpris:
 Enkelt person (indbetalt) 1/4 Aar 10 Kr.
 1/2 Aar 18 Kr.
 1 Aar 32 Kr.
 1 Aar 60 Kr.
 1 Aar 100 Kr.
 1 Aar 150 Kr.
 1 Aar 200 Kr.
 1 Aar 250 Kr.
 1 Aar 300 Kr.
 1 Aar 350 Kr.
 1 Aar 400 Kr.
 1 Aar 450 Kr.
 1 Aar 500 Kr.
 1 Aar 550 Kr.
 1 Aar 600 Kr.
 1 Aar 650 Kr.
 1 Aar 700 Kr.
 1 Aar 750 Kr.
 1 Aar 800 Kr.
 1 Aar 850 Kr.
 1 Aar 900 Kr.
 1 Aar 950 Kr.
 1 Aar 1000 Kr.

Annøepris:
 Annonce per Linje: 1/4 Aar 10 Kr.
 1/2 Aar 18 Kr.
 1 Aar 32 Kr.
 1 Aar 60 Kr.
 1 Aar 100 Kr.
 1 Aar 150 Kr.
 1 Aar 200 Kr.
 1 Aar 250 Kr.
 1 Aar 300 Kr.
 1 Aar 350 Kr.
 1 Aar 400 Kr.
 1 Aar 450 Kr.
 1 Aar 500 Kr.
 1 Aar 550 Kr.
 1 Aar 600 Kr.
 1 Aar 650 Kr.
 1 Aar 700 Kr.
 1 Aar 750 Kr.
 1 Aar 800 Kr.
 1 Aar 850 Kr.
 1 Aar 900 Kr.
 1 Aar 950 Kr.
 1 Aar 1000 Kr.

Udgaar hver Dag i Aaret

No. 330

Onsdagen den 26de November.

1902

Onsdagen
den 26de November 1902.

Sven Hedin. Gennem Centralasien.

Den unge svenske Opdagelsesrejsende, Dr. Sven Hedin, er paa sin evropæiske Tourné naaet til Kjøbenhavn, og i Aftes talte han i det geografiske Selskab.

Det er anden gang, vi sér ham her. Siden Dr. Hedin sidst var her, for en fire Aar siden, er han bleven endnu mere vejrbidt af Ansigt, endnu lidt slankere af Skikkelse, og ikke lidt mere funklende af Ordener. En Mand midt i Trediverne med to store Stjærner og en lille brillantlysende Medalje paa Brystet, foruden hvad der hænger i Baand om Halsen, og hvad der titter frem i Knaphullet – det er et Syn, som er vel egnet til at forvirre et gammelt kongeligt dansk Selskabs Medlemmer. Naar dertil kommer, at Manden er smuk, og med Rette berømt, vil det ikke undre, at han gjorde Lykke hos et Publikum, der for mer end Halvdelen bestod af festklædte Damer.

Og dog var Dr. Hedin maaske i Aftenens Løb paa Nippet til at sætte sin Forhaands-Popularitet overstyr. Han talte for længe – nøjagtig i to Timer – og hans Svensk, der er dadelløst, men noget tungt og højtideligt, virkede lidt trættende i danske Øren ved den bestandig lige kraftige Monotoni, hvormed det rungede ud i den kun halvt fyldte Sal.

Det maa dog siges, at naar Koncertpalæets store Sal saa langt fra fyldtes til et Foredrag som dette, skyldes det Geografisk Selskabs Bestyrelse, der udadtil har understreget Dr. Hedins Optræden her akkurat lige saa stærkt, som da det gjaldt en ukendt dansk Mands Fortællinger om Grækenland.

Hele Kongefamilien med Kongen, Enkekejserinden, Kronprinsen og Kronprinsessen i Spidsen var mødt, og Konsejlspræsident Deuntzer, Kulturminister Christensen og flere af de fremmede Gesandter saas i Logen ved Siden af.

Vi skal ikke forsøge at give noget Referat af Dr. Hedins Foredrag. Hovedtrækkene i hans rejse gennem Centralasien har allerede tidligere været meddelt. I flere Henseender er denne Rejse enestaaende. Dens Udstrækning har været 10,500 Kilometer, og hvad Sven Hedin har ydet, navnlig paa det geografiske og kartografiske Omraade, er imponerende. Han har hjembragt ikke mindre end 1149 Kort.

Medens vistnok meget faa af Tilhørerne i Aftes havde Betingelserne for at følge Dr. Hedins Redegørelse for Ruter og lignende, interesseredes man meget af hans Beretninger om de Vanskeligheder og Farer, han og hans Folk havde udstaaet, og om den ejendommelige Natur og de underlige Mennesker, de var komne i Berøring med. Saalænge Dr. Hedin talte, laa Salen i Mørke, og i den elektriske Lysstraale fra Hr. Peter Elfelts Apparat sprang paa det udspændte hvide Lærred Billede efter Billede frem. Der var vist et Par Hundrede ialt.

Besyderligt tog Sandørknerne sig ud. Snart var det vide Sletter med fjerne Bakkekamme, snart et Landskab, der nøje lignede en op-rørt Sø. Og Hr. Hedin fortalte om, hvordan han med sine Kameler og Okser var draget hen over dette brunrøde stivnede Hav, i hvilket Kamelerne vilde gaa til Bunds, hvis man ikke valgte sin Vej med Omsigt.

Om den store Saltsø fortalte han, hvor Baaden, da den kom paa Land, var at sé til, som om den var overtrukket med et tykt Lag Stearin. Om Vandringerne oppe i Bjærghøjder

som Mont Blune's, hvor Stormene rasede, og hvor man i flere Dage maatte nøjes med en Diner bestaaende af Is og Brød, og en Souper sammensat af ganske de samme Retter. Om de mærkværdige Ruiner, han havde fundet, fortalte han, og om de interessante kinesiske Manuskripter fra det 8. Aarhundrede, som han her bragte for Dagens Lys. Endelig om Rejsen i de vilde Kennelers Land og om Mongolerne, med hvem han stillede sig lige, idet han og hans Ledsagere klædte sig ud som mongolske Pilgrimme og levede ganske paa mongolsk.

Beretningen om Dalai Lama, der mistede en Hær paa 500 Mand mod Sven Hedin og hans fire Kosakker, vakte stor Munterhed, og dog gøs man ved at høre om den dristige Opdagelsesrejsendes Nattevagt i Styrregn med spændt Revolver, hvert Øjeblik ventende Overfald.

Da Uhyggebillederne paa Lærredet mod Slutningen veg for Billeder af Paladser og Gader, og man hørte om, hvorledes det Hele endte i Fred og Festspisning, aandede man ud, og idet Lyset atter tændtes i Salens Kroner, brød et langvarigt Bifald løs.

Gamle Admiral Ravn, der aabnede og sluttede Mødet, takkede naturligtvis Dr. Hedin i beundrende Ord for hans interessante Foredrag. Beundringen vilde dog have virket mere over bevisende, om ikke Hr. Ravn havde behøvet gennem Lorgnetten at hente superlative Adjektiver op af sit skrevne Papir. Marinens afgangne Herre og Mester er bleven gammel i det sidste Par Aar.

Sven Hedin holder foredrag for Ferdinand von Richthofen og 'Gesellschaft für Erdkunde' i Berlin, 6. feb. 1903.

Sven Hedin i København

Den 27. juli 1902 vendte Sven Hedin tilbage til Stockholm efter sin anden ekspedition til Centralasien. Siden juni 1899 havde han været på rejse. Også denne gang var han ligesom under sin første ekspedition 1893-1897 afhængig af russisk støtte i form af transporter og anden logistik.

Han indleder sit arbejde i Kashgar i det vestligste Xinjiang og begynder med en detaljeret kortlægning af Tarimfloden med henblik på at forstå dens nedre løb: for at løse det såkaldte »Lop-Nor-spørgsmål«. Var flodens slut-sø Karakushun identisk med Lop Nor, eller havde Lop Nor i historisk tid befundet sig i et leje længere mod nord? (Et spørgsmål som blev besvaret under Hedins sidste ekspedition 1927-1935, da man kunne konstatere, at den var vendt tilbage til sit nordre

flodleje, hvilket Sven Hedin havde forudsagt.)

Efter at have krydset det østlige Taklamakan begynder han på sine karavanerejser gennem de områder, hvor Lop Nor tidligere havde forløbet for at kortlægge området i detaljer.

Herefter drejede hans interesser sig hen mod det tibetanske højland. Under tre lange og særdeles anstrengende og farlige kampagner kortlagde han bjergområderne i det nordlige Tibet for senere i vinterperioden at krydse det store, højtliggende plateau Chang Tangs centrale sø- og bjergområder, hele vejen vestpå til Ladakh.

Med dette videnskabelige materiale i bagagen og med dagbøgerne fyldte af spændende og ofte livstruende oplevelser vendte han tilbage til Sverige.

Her sætter han sig med det samme ned for om sommeren at skrive en rejseberetning, som han af ikke mindst økonomiske årsager skal have hurtigt færdig, først på svensk siden på flere andre sprog*).

Inden han kan koncentrere sig om den store videnskabelige publikation, må han så hurtigt som muligt udbrede kendskabet til sine videnskabelige opdagelser og gøre dem »støttemodne«. Han begiver sig ud på en omfattende rejse til Europas vigtigste geografiske selskaber for at holde foredrag og derigennem offentliggøre sine landvindinger.

Han begynder i Stockholm den 7. november med en generalprøve på materialet i Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi. Kong Oscar II er til stede. Han fortsætter derefter til Sankt Petersborg for her

Sven Hedin bæres i triumf på studenternes skuldre ved ankomsten til universitetet i Manchester, 13. feb. 1909.

den 14. november at holde et foredrag for Det Kejserslige Russiske Geografiske Selskab.

At han startede sin turné i Sankt Petersborg havde sikkert noget at gøre med det arbejde, han havde udført for at opklare Lop-Nor-spørgsmålet, der havde været et ophedet debateme mellem den russiske opdagelsesrejsende Nikolai Mikhailovitsj Przevalski og Sven Hedins tyske lærer Ferdinand von Richthofen. Hedins opdagelser underbyggede hans lærers position. Han havde også brug for at takke kejseren for den støtte, han havde fået til sin ekspedition.

Efter Sankt Petersborg fortsætter han via Karlskrona til København, hvor han den 25. november holder et foredrag i Det Kongelige Danske Geografiske Selskab med kongefamilien blandt tilhørerne. Aftenen inden har han spist middag hjemme hos kronprinsen. Derefter fulgte et foredrag i Studenterforeningen.

Alma Hedin rapporterer, at »studenterne var helt vilde, og da han skulle køre hjem, spændte de hestene fra vognen og trak ham til hotellet« (Alma Hedin: »Min bror Sven«, Stockholm 1926:153). Lignende scener skulle han komme til at opleve under hans senere turneer. Det var tider, hvor helte og idoler skulle søges blandt dem, der kombinerede det at være seje opdagelsesrejsende med at være betydningsfulde videnskabsmænd.

Sven Hedin fortsatte herefter til London, hvor han den 8. december holder foredrag i Royal Geographic Society og tildeles Livingstone-medaljen i guld. Dagen før har han været hjemme hos Stanley til te. Derefter fortsætter rejsen med nye foredrag og hyldesttaler på de britiske øer.

Turneen i denne omgang afsluttes i perioden 1903-1904 med foredrag rundt om i Europa i kontinentets mest betydningsfulde geografi-

ske selskaber, hvor han afsætter et spor af officielle modtagelser, middage, taler og ordner. Derefter længes Hedin tilbage til Centralasiens ensomhed.

Hvis man gerne vil danne sig et indtryk af Sven Hedins foredrag i København, rigt illustreret med lysbilleder, kan man læse offentliggørelsen af hans foredrag i Royal Geographic Society i London, som blev holdt kort tid efter ^{**}). ■

Håkan Wahlquist

Håkan Wahlquist er museumsinspektør ved *The Sven Hedin Foundation* i Stockholm. Artiklen er oversat fra svensk af Jan Koed.

*) Sven Hedin: *Tusen Mil paa ukendte Veie gennem det inderste Asien og Tibet*. 2 bind. Kristiania 1903, Alb. Cammermeyer.

***) Sven Hedin: *Three Years' Exploration in Central Asia, 1899-1902*. The Geographical Journal Vol. 21: 221-260, RGS, London.

POLITIKEN.

Torsdagen
den 27de November 1902.

Dr. Sven Hedin

gentog i Aftes i Studenterforeningen sit Foredrag fra Geografisk Selskab, dog i betydelig forkortet Form. Saavel Foreningens Medlemmer som dens Festsal var iklædte Festdragt, derimod havde Dr. Hedin afført sig de fleste af sine Ordener, men han stod jo heller ikke her overfor den levende Kongefamilie, men var placeret med Ryggen til

den højsalige Kong Frederik den Syvendes Marmorbyste.

Efter Foredraget indtoges i Sangforeningens Lokaler en lille Souper, ved hvilken den ledende Senior, cand. juris. E. Falck, takkede Dr. Hedin, fordi han havde gjort Studenterforeningen den Ære at gæste den; Dr. Hedin indskrænkede sin Tak til et »Tak for Mad«.

Soldet begyndte med en Tale af den ledende Senior for Nordens Konger, hvorefter Dr. Hans Kaarsberg holdt den egentlige Festtale for Sven Hedin, hvem han sammenlignede med en Kongeørn og ønskede, at han altid maatte

være besjælet af den stolte, frie Søgen, der hidtil havde kendetegnet hans Færd. Dr. Sven Hedin takkede med elskværdig Beskedenhed og sluttede med et Leve for Studenterforeningen.

Derefter var den højtidelige Del af Soldet forbi, og Resten af Aftenen vekslede Taler og Sange. Ved Et-Tiden sang saaledes Frk. Maria Sandal under stor Jubel; hun begyndte med en Undskyldning for, at hun ikke havde nogen heroisk Vise paa sit Repertoire, men i Mangel heraf vilde hun synge om Kærlighed; Følgen var, at hun maatte synge atter og atter.

POLITIKEN.

Onsdagen
den 20de Oktober 1897.

Dr. *Sven Hedins* Navn er endnu ikke, saaledes som Dr. *Fridtjof Nansens*, kendt over hele den civiliserede Verden. Men Sven Hedin er ogsaa endnu en ung Mand, kun 32 Aar gammel, og han har Tiden for sig til at erhverve den Berømmelse, mod hvilken han allerede har gjort det første store Skridt.

Hans dristige og farefulde Færd gennem Centralasiens ukendte Egne stiller ham langt frem i Rækken blandt Opdagterne. Om denne Rejse, der strakte sig over 3½ Aar, var det han i Aftes gav Geografisk Selskabs Medlemmer en Række interessante Meddelelser.

Før Foredraget havde vi Lejlighed til at hilse paa Dr. Hedin. Ingen skulde tro om ham, naar man sér ham, at han havde været i Stand til at udstaa de frygtelige Strabadser, om hvilke man allerede har hørt Et og Andet fortælle. Han er en spinkel knapt middelhøj Mand af et ganske ungdommeligt Udseende. Han har i sit Ydre Intet af det Sportsmandsmæssige, som præger Fridtjof Nansens Skikkelse; han gør snarere med den skarptslebne Lorgnet for Øjet og det yderst beskedne Væsen Indtryk af at være en ung Stuelærd. Kun den friske, røde Farve i hans Kinder taler derimod.

Vi spørger Doktoren, hvad der særlig har været Genstand for hans Studier i Centralasien.

– Det er *Geologien*, først og fremmest Geologien, svarer han.

– De medbringer vel ogsaa interessante Oplysninger om den Kultur, eller rettere Mangel paa Kultur, som fandtes i disse fjærne Egne.

Nej, svarer Hr. Hedin og smiler. Kulturen har jeg kun haft ringe Lejlighed til at studere. Der var nemlig ingen Mennesker, hvor jeg kom frem; i alt Fald gik der Maaneder, hvor vi ikke saa' et Menneske – knapt nok Dyr og Planter.

Paa vort Spørgsmaal, om Dr. Hedin agter at foretage ny Opdagelsesrejser i Centralasien, svarer han, at han jo nu først maa have de Bøger færdige, som han skal skrive om Rejsen, men at han saa meget gjerne vil fortsætte sine Studier i Thibet.

Imidlertid fyldes Salen, og Doktoren maa ogsaa »skaane sin Strube« til Foredraget. Vi tager derfor Afsked med ham og ser fra vor Plads i Salen Loger og Gulv hurtigt fyldes med festklædte Damer og Herrer. Der er adskillige af *Corps diplomatiques* Medlemmer, enkelte af Ministrene med Hr. *Bardenfleth* paa første Logerække og iøvrigt et Myr af kendte *Première-Ansigter*.

Klokken halvotte kommer *Kronprinsen*, som er Selskabets Præsident. Han hilser paa Dr. Hedin og tager Plads ved hans Side. Kort efter træder *Kongen*

ind i Logen, ledsaget af *Kronprinsessen*, *Prinserne Valdemar* og *Hans* og *Harald* og *Prinsesse Thyra*.

Straks efter betræder Kronprinsen det lille Kateder, som er rejst nedenfor Tribunen.

Kronprinsens Tale.

Kronprinsen tater med stærk, klar Stemme og siger omtrent følgende:

Deres Majestæt! Mine Damer og Herrer! Det er kun faa Maaneder siden, det blev Geografisk Selskab forundt at have Dr. Fridtjof Nansen i sin Midte, og jeg er overbevist om, at vi alle var glade for at se den kække Nordpolsfarer iblandt os. I Aften har vi den Lykke at byde til Gæst en ikke mindre stor Videnskabsmand. Dr. *Sven Hedin*, som har lovet at ville give os en Beretning om sine Rejser i Centralasien. Jeg er overbevist om, at hans Studier vil vise sig at være af den største videnskabelige Betydning. Hans høje Konge har skænket ham stor Opmærksomhed. Jeg skal nu som Præsident for Geografisk Selskab have den Ære at overrække Dr. Sven Hedin Selskabets Guldmedaille.

Jeg gør det, idet jeg udtaler min Beundring af Deres Mod og Energi og Haabet om, at Forsynet vedvarende som hidtil vil holde sin Haand over Dem.

Deres Majestæt, mine Damer og Herrer! Jeg beder Dem raabe et kraftigt *Længe Leve Dr. Sven Hedin!*

Iværksætterier hitter i Mongoliet

Trods hårde nedlukninger og udbredt smittespredning under coronapandemien boomer det med iværksættere i Mongoliet. Hvordan har så mange mongoler midt i en hård krisetid kunnet starte nye virksomheder og øge deres velstand? Jes Colding fortsætter her sine beretninger fra adskillige besøg i efteråret 2021 hos små og mellemstore virksomheder

Modedesign, fødevarerproduktion, skomageri og fremstilling af biologisk gødning. Det er nogle af de brancher, selvstændige mongoler har oplevet at få økonomisk fremgang med i de seneste år.

Den danske virksomhedskonulent Jes Colding besøgte i oktober 2021 en række dygtige små og mellemstore virksomheder i seks områder af landet. Iværksætterne, som han mødte på sin knap 4.000 km lange rejse, er alle en del af Dansk Mongolsk Selskabs projekt *Skabelse af ansvarlige og bæredygtige lokale samfund*, som afvikles i samarbejde med den lokale projektpartner NTS (*Social Partnership Network*) indtil udgangen af 2022.

Jes Colding fortalte i 5 cases i sidste nummer af Ger om sine indtryk fra møderne med iværksættere. Serien fortsættes her med yderligere 7 cases. ■

Tekst: **Jes Colding**
Bettina Gram
 Foto: **Jes Colding**
 NTS

Brødudsalget melder alt udsolgt

Da Zulzaya i 2021 besluttede sig for at starte et bageri i Uliastai, vidste hun godt – efter at have deltaget i NTS' kursus »Start din virksomhed« – at hendes produkter skulle differentiere sig fra andre brødprodukter i byen. Hun vidste også, hvordan hun kalkulerede kostprisen på sine produkter. NTS' lokale koordinator Dulmajan hjalp hende med at finde gode medarbejdere, og hendes mand, Munkhmuren,

gik med på at investere familiens opsparring i eventyret.

I august 2021 lancerede hun fire nye brødprodukter, som alle i bogstavelig forstand siden er gået som varmt brød. Hårdtarbejdende Zulzaya kan nu på tredje måned dagligt melde om alt udsolgt. Hun har hidtil skabt fire arbejdspladser og kører selv ud til supermarkeder i aimagen og sælger sine brød. ■

Zulzaya har store drømme for fremtiden. For at efterkomme den store efterspørgsel på hendes brød overvejer hun at indføre skifteholdsarbejde, men hun frygter, at det er vanskeligt at finde medarbejdere, der er indstillet på at arbejde om aftenen eller natten.

Det er aldrig for sent at blive iværksætter

Duuriichimed sammen med sine to børnebørn. Hendes mangeårige erfaring i detailbranchen har lært hende altid at tage sig tid til at snakke med kunderne, at være lidt billigere end konkurrenterne trods kvalitet og at tilbyde produkter, som ingen andre gør.

I det meste af sit liv har 65-årige Duuriichimed arbejdet som ekspedient i butikker, som var ejet af andre. Hun bor i den lille by i Zavkhan Aimag, Totontsengel, med 9.000 indbyggere og det koldeste klima i Mongoliet med ned til $-52,9^{\circ}\text{C}$ om vinteren.

Da Duuriichimed for 2 år siden nåede pensionsalderen, besluttede hun imidlertid at etablere sin egen butik for sin egen opsparing, et lån fra sine børn og et banklån på 3 mio. MT (6.900 DKK).

Til at begynde med havde hun kun traditionelle kolonialvarer i butikken, men så deltog hun i NTS' kursus »Start din virksomhed«, hvorefter hun besluttede at udvide sortimentet og udleje et hjørne af butikken til en anden lokal iværksætter. I dag sælger hun også sko, tøj og apotekervarer.

Når man spørger Duuriichimed om, hvorfor hun først blev iværksætter som pensionist, svarer hun: »Jeg vil gerne vise mine to børnebørn, hvordan man skal gøre, så de også kan lave deres egen forretning en dag.« ■

Vagtskifte i Zavkhan Totontsengel

Zara (i midten) hilses velkommen til NTS af NTS-leder Tungalag (tv.) og driftsleder Tuyaa (th.), begge fra NTS' hovedkontor i Ulaanbaatar.

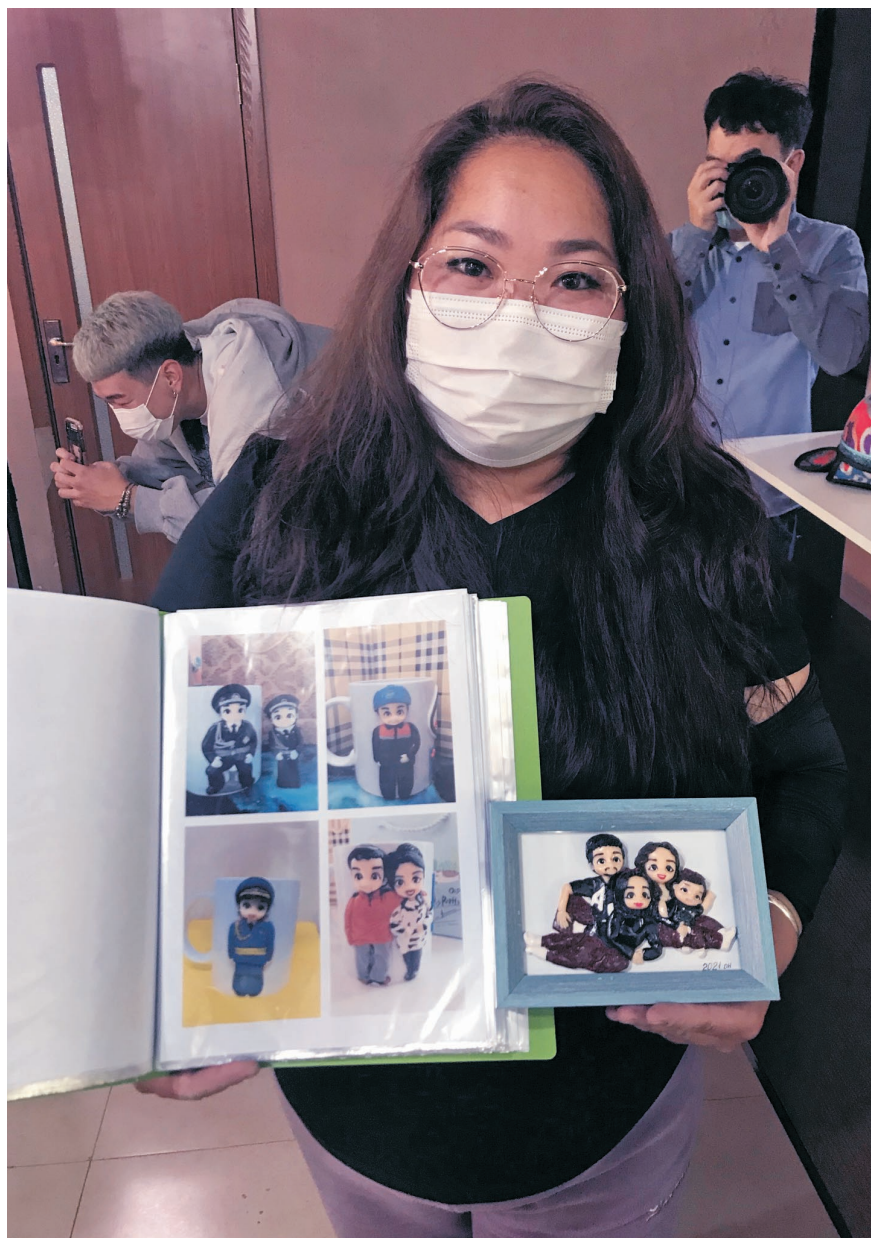
NTS' lokalkontor i Zavkhans Aimags mindste by, Totontsengel, ansatte man i efteråret 2021 Zara som ny koordinator. Hun skal inden udgangen af 2022 nå at etablere syv til ni spare- og lånegrupper og afholde kurserne »Start din virksomhed« og »Skab vækst i din virksomhed« for yderligere 40 personer i det lille

lokalsamfund på kun 9.000 mennesker.

Zara er dog fortrøstningsfuld, idet hun med et stort lokalt netværk og en fortid som iværksætter selv og 12 års ansættelse hos en stor international ngo har erfaring med at arbejde med spare- og lånegrupper og små virksomheder (SME'er). ■

Covid lærer nøgen kvinde at spinde

Onorzul viser her en billedramme og fotos af krus med portrætter, som hun har lavet i 3D på baggrund af fotos, hun modtager fra kunder. Det startede med et lokalt salg til familie og venner, i dag sælger Onorzul til hele Mongoliet primært via Facebook.

Overalt på jorden har coronapandemien forstyrret hverdagen for mange og skabt udfordringer med at skaffe til dagen og vejen. Dette var også tilfældet for 35-årige Onorzul, som indtil coronas ankomst ernærede sig og sin familie ved at arbejde som frisør i Erdenet.

Onorzul har gennemgået NTS-kurset »Start din virksomhed«, og da frisørsalonen lukkede som følge af nedlukninger, tog hun initiativ til at etablere sin egen virksomhed.

Hun fremstiller håndlavede person- og familieportrætter i en art modellervoks, som hun maler og brænder. Teknikken har hun tidligere lært på et kursus i Ulaanbaatar. Der er stor efterspørgsel efter et anderledes portræt end de almindelige, vi alle kan tage med vores telefoner.

Selv om frisørsalonen nu på ny er åben, finder man ikke længere Onorzul dér. Hun tjener mere og har større fleksibilitet og frihed i sit liv ved at arbejde fuldtids i sin lille, nye virksomhed. ■

Rådgivning til større virksomheder

Virksomheden 'Bio-Agro Co. Ltd.' producerer biologisk, flydende gødning, som er et miljømæssigt bæredygtigt alternativ til den udbredte, kemiske gødning.

Otgonbayar, som er svigersøn til stifteren af familievirksomheden 'Bio-Agro Co. Ltd.', grundlagt i 1996, står i spidsen for omlægningen af salget fra landbrugssektoren til den private sektor.

NTS' koordinator i Selenge, Baigalmaa (tv), og NTS-underviser Batjangal (th).

I Sükhbataar i Selenge Aimag ligger *Bio-Agro Co. Ltd.*, en familieejet producent af biologisk, flydende gødning, som er et miljømæssigt bæredygtigt alternativ til den udbredte, kemiske gødning. *Bio-Agro's* hovedprodukt *Azophoscal* er ovenikøbet fire gange så effektivt som importeret, kemisk gødning, selv om det kun koster en tiendedel.

Alligevel har virksomheden store problemer med at afsætte sine produkter til landbruget, idet myndighederne foreskriver brug af den dyre, importerede kunstgødning.

Familien, som har deltaget i NTS' iværksætterkurser og indgår i NTS' netværk, har besluttet at koncentrere sig om andre mar-

kedssegmenter, nemlig træpleje i byerne (i UB dør træerne af forurening uden bio-gødning) og havemarkedet, idet flere og flere mongoler anlægger haver, hvor de dyrker grøntsager og frugter som supplement til kosten.

Dette har nødvendiggjort en omlægning til mindre emballager med forbrugervenlige etiketter, nye distributionsformer og markedsføring til slutbrugere på Facebook.

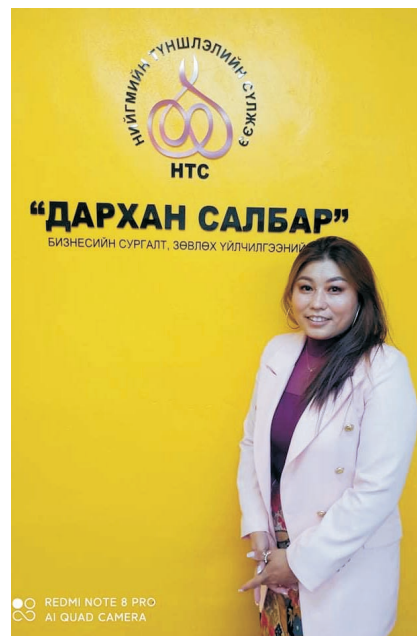
Selv om man er en stor virksomhed, så kan man godt løbe ind i nye udfordringer og have brug for en lokal virksomhedssparringspartner, og denne rolle udfylder NTS' koordinator Baigalmaa på glimrende vis. ■

Honning er en blomstrende forretning

Zolzaya har for nylig deltaget i NTS-kurset 'Start din virksomhed', hvor hun bl.a. blev opmærksom på, at hendes produkter oppebærer vidt forskellige indtjeningsgrader. Derudover modtager hun rådgivning fra NTS' lokale koordinator i Darkhan, Azbileg, som i fremtiden vil hjælpe hende med at købe større udstyr, indgå leveringsaftaler med supermarkeds kæder, etablere salg online og ved udstillinger samt at finansiere den videre ekspansion. At være iværksætter og ejer af en lille virksomhed kan undertiden være ensomt, og NTS' 12 lokale kontorer rundt omkring i Mongoliet kan afhjælpe dette og medvirke til vækst i den lokale produktion og økonomi.

NTS' lokale koordinator i Darkhan, Azbileg, som i de sidste 3 år sideløbende med sin rolle som koordinator har opbygget en lille konsulentvirksomhed. I byen, der med sine 75.000 indbyggere er den tredjestørste i Mongoliet, er der stor efterspørgsel efter virksomhedsrådgivning blandt store som små virksomheder.

Da Zolzaya var barn, havde hun en halslidelse, som blev behandlet med økologisk honning, som man dengang ikke kunne købe i butikkerne. Siden er honning, som i Mongoliet er en dyr vare, blevet udbredt i detailhandelen. Det samlede behov i landet ligger i dag på ca. 500 ton om året.

I 2018 investerede Zolzaya i sit første bistade, og i dag er hun ejer af hele 73 bistader. Pengene har

hun dels opsparet, dels lånt i banken mod sikkerhed i familiens hus. Alle lån er rettidigt tilbagebetalt.

I sin virksomhed *Tes Orgil* har Zolzaya udviklet tre honningprodukter, som hun sælger igennem detailhandelen lokalt og i Ulaanbaatar. Hun har ved hjælp af en professionel grafisk designer udviklet et sælgende logo og brand, så emballagen gør sig godt i butikkerne.

Som aktivt medlem i den mongolske biavlorganisation arbejder hun på at få ensrettet kvalitetskravene til økologisk honning. På det sidste er efterspørgslen blevet så stor, at Zolzaya nu også opkøber honning fra andre, lokale medlemmer af biavlorganisationen. Hun har som mål at sælge 10 ton honning om året inden for 5 år. ■

Mongoliet mangler svampe

Fremtiden tegner meget lys for Purevsuren og hendes svampeproduktion, og virksomheden kan en dag blive meget værd. Hun ses her sammen med sine to børn, der hjælper til i fabrikken.

Purevsuren får hjælp og rådgivning med de strategiske og praktiske udfordringer af NTS' lokale koordinator Azbileg.

For Purevsuren er svampe de sidste 3-4 år blevet et familieanliggende. Hun startede med at arbejde for en anden svampeproducerende virksomhed. Da ejeren hellere ville koncentrere sig om at sælge de spiselige svampe på markedet og skaffe råvarer til branchen generelt, fik hun muligheden for at overtage produktionen og etablere sin egen virksomhed *Nandin Songomol Hurs*, hvor hendes to børn også hjælper til, når de har tid.

Efterspørgslen efter spiselige svampe er stor, og Purevsuren

kan sælge alt, hvad hun kan producere. Men hun mangler råvarer og ordentlige produktionsfaciliteter, idet hun i dag producerer i en gammel, faldefærdig fabriksbygning.

Hendes drøm om at få sin egen fabriksbygning kan faktisk realiseres inden for kun 1 år, idet hun har en god indtjening. Det forudsætter, at hun øger sin produktion til maksimal kapacitet, og derfor skal hun have løst problemet med råvarer og finde nye, midlertidige lokaler. ■

Henning og Werner blev spået af Pu-vua en mongolsk shamankvinde

af

Henning Haslund-Christensen, Werner Jacobsen, Halfdan Siiger

Rolf Gilberg

II

Efter hjemkomsten i 1939 skrev Werner Jacobsen (Jacob) artikler om sine udgravninger af gamle bronzer. Der skulle gå 25 år, før Jacob skrev sine erindringer. Jacob var en fantastisk fortæller. Han kunne med pokeransigt sidde og fortælle de mest vanvittige oplevelser fra sit liv i Østen uden at fortrække en mine, mens vi andre lå på gulvet og holdt os på maven af bare grin. Men når det kom til skriveri, var det noget andet for Jacob.

Han var bange for det hvide papir, for nu blev det mere alvorligt: papiret »huskede« det hele. Man kunne vende tilbage og genlæse det skrevne. Derfor skulle det skrevne være mere »rigtigt«.

Da Jacob valgte at fortælle sin historie om shaman-spåningen, var der gået 27 år efter begivenheden, og Haslund havde været død i 17 år. Fortællingen er fra hans bog *Asiatiske Akkorder* (Rhodos 1965, 1991), hvor kapitlet om mødet med shamankvinden Otoron fylder side 44-66.

Desværre er især slutningen ikke i overensstemmelse med virkeligheden. Det vil jeg kommentere senere i teksten. Retskrivningen og

Werner Jacobsen omgivet af venner, hjælpere og tolke foran Chagan Khure kort før afrejsen fra Mongoliet sidst i marts 1939.

tegnsætningen er gengivet som i bogen. Her følger Jacobs fortælling:

Troldkvindens spådom

Det var hård frost, men solen strålede fra en klar himmel, og jeg følte mig let og fri. Grontjok og jeg var med vor lille karavane i hurtige dagsmarcher på vej tilbage til Det hvide Tempel, hvor Haslund, Kåre og jeg havde aftalt at fejre julen sammen.

For ikke to gange at gennemrejse det samme område, havde vi på hjemturen valgt en noget nordligere rejserute, og den førte os nu igennem et halvgoldt område, hvor der var langt mellem lejrene, og teltene var små og fattige. Selv på lang afstand røber jurternes farve om

lejrens indvånere lever i velstand, eller fattigdom. Under gunstige forhold forsynes jurten hvert andet, eller tredje år med en ny filtbelægning, der lægges ovenpå de ældre filtag, og så står den lys, næsten hvid, og med bløde lækre konturer, som en veldrejet nomadepige. Og har man uld til at lave filt af, har man kød i gryden, mælk, smør og ost, og skind til varme vinterklæder. I den fattige lejr gennemtrækkes jurternes gamle filttæpper efterhånden af bålets sod og røg og de mørkner, samtidig

med at de mister deres blødhed og spændstighed, så teltets træskelet tegner sig gennem filttæpperne, som skellet gør det gennem huden på en udslidt krikke.

I begyndelsen, jeg var i Mongoliet, var jeg altid meget nervøs, når jeg for at forrette et nødvendigt ærinde skulle alene ud mellem de vilde og bidske hunde, men fandt hurtigt ud af, at der ingen fare var på færde, for hundene var fuldstændig klar over, hvad der skulle foregå, og var blide og forventningsfulde med logrende haler. Det gjaldt blot om at nå tilbage til teltets sikkerhed, inden hundene indbyrdes vilde og støjende kamp om den attråværdige lækkerbidsken var overstået. Det, der har fået hunden til at slutte sig til mennesket, er

nok, at de menneskelige eskremitter er dens kæreste føde.

Vor lille karavane skred fremad så hurtigt, som det nu engang lader sig gøre, når det er lastkameler, der bestemmer farten. Ligeså forbavsende hurtigt dette mærkelige dyr kan være som ridedyr, ligeså ubegribeligt stædigt fastholder kamelen et meget moderat tempo, når den skal bære last.

Trods den hårde vinterkulde gav den strålende sol en fornemmelse af forår. Vi kom forbi en lejr bestående af en halv snes jurter. I nærheden legede en flok små piger på steppen, og jeg standsede for at se på deres muntre leg. Een af de små piger sad på hug, og udenom hende sprang de andre i kreds efterabende lækkersultne hunde. Jeg var forlængst fortrolig med mongolernes medfødte sans for karsk humor, og mente straks at genkende den familiære scene af venlige hunde, der omkredsede een, når man forrettede sin nødtørft.

Men pludselig lod den lille pige, der sad på hug i midten, sig falde omkuld, hvorpå de andre – stadig gebærdende sig som hunde – faldt over hende og foregav at sønderlide hende. Dette kunne jeg ikke greje, så jeg spurgte pigerne, hvad de legede. »Uxen Otoron«, var svaret: død troldkvinde. Dette var mærkeligt og uhyre interessant for Otoron er en kvindelig shaman, og shamanisme måtte formodes forlængst at være fuldstændig fortrængt af lamaismen. Selv den vageste overlevering af fortidens åndekult ville imidlertid være af største værdi, så jeg besluttede, at vi skulle overnatte i den nærliggende lejr, så jeg havde chance for at få nærmere rede på de små pigers mærkelige leg. Grontjok var ikke særlig begejstret for dette arrangement, for det var først på eftermiddagen, så vi kunne endnu nå næsten en halv dagsmarch videre. Hvis de små legende piger havde været i den giftefærdige alder, havde han nok set anderledes på det.

I lejren blev vi imod sædvane modtaget af en enlig ung pige, der straks viste os til et tomt telt, som hun indbød os til at indrette os i. Også dette var usæd-

vanligt. Pigen var straks gået i gang med at tænde bål og lave te, og i mellemtiden afsadde vi vore heste, og tog lasten af kamelerne. Da vi igen kom ind i jurten var teen færdig. Som god skik bød slikkede pigen et par af de sølvforede trædrikkeskåle rene, skænkede teen i og bød os skålene. Jeg var sulten og tørstig og begyndte med begær at drikke, efter først at have foretaget de fornødne ofre til de overnaturlige kræfter ved at stikke pegefingerned i teen og knipse en dråbe ind i ildstedet og derefter en anden op mod røgåbningen i jurtens top. Efter det klare solskinsvejr udenfor virkede teltets mørke indre forstemmende.

Men det var ikke blot mørket, der virkede trykkende. Et eller andet var forkert, og mens jeg drak kikkede jeg mig rundt i teltet. Pludselig var jeg klar over, hvad det var. Det lamaistiske alter, der ellers hører til alle jurters faste udstyr manglede! Jeg så hurtigt over på Grontjok og blev klar over, at han i samme sekund havde gjort samme opdagelse, og der var angst i hans øjne. Pigen rejste sig og sagde: »Når I har drukket jeres te, kommer jeg tilbage og henter jer, så vil Otoron tage imod jer.«

Uden at vide det, var vi kommet til en troldkvindes lejr. Grontjok var ude af sig selv af fortvivelse og rædsel, og med nervøs veltalenhed berettede han om de frygtelige kræfter, som troldmænd og -kvinder rådede over. Helst var han flygtet ud af lejren med det samme; men dette ville være et utilgiveligt brud på mongolsk høflighedsregler. I hvert fald kunne otte vilde hingste ikke trække ham ind i Otorons jurte, svor han.

Nu nåede dumpe trommelyde os fra et nærliggende telt. Lidt efter kom pigen tilbage for at hente os. Grontjok undslog sig, så jeg gik alene med hende.

Otoron var en gammel kvinde og krøbling. Hendes ben var lamme, og også hænderne var deforme og kloagtige. Måske skyldtes det leddegigt. Da jeg kom ind i teltet, sad hun på gulvet midt for den teltvæg, der lå til venstre

Dette par hestestave er ikke Pu-vuas, men de ligner hendes. De er anskaffet ved klosteret Ullan Tolgoi'in Sum, i Gulchagan-distriktet i Chahar, 9. maj 1939. Øverst ser man det udskårne hestehoved. Midt på hænger nogle stykker stof, hvortil der er fæstnet nogle bronzer. Her ses dele af en hængelås. Nedenunder ses en metalring med tre metalstykker, som er 'nøgler' til andre verdener. Hestestavene er 93 cm lange. De kaldes 'Boge'in Homori'.

for indgangen. På hovedet havde hun en hætte, hvorpå et dyregevir var fastgjort. Hun var iført en kappe påsyet metalbjælder og småbronzer, som jeg til min overraskelse konstaterede, var forhistoriske. Var de taget fra en forhistorisk grav? Eller var det virkelig muligt, at bronzerne havde været i konstant brug siden en fjern oldtid? I disse mærkelige omgivelser syntes alt muligt.

Jeg blev anvist pladsen lige overfor Otoron, så ildstedet var imellem os, medens den unge pige blev stående ved Otorons venstre side. Desuden var der en yngre mongolkone i teltet; hun sad lige indenfor teltindgangen, udstrålen-

de den nervøse sindstilstand med hurtigt skiften mellem håb og frygt, der er typisk for patienter i lægens venteværelse.

Otoron var ifærd med at stemme sin tromme. Den bestod af en stor jernring, hvorover trommeskindet var spændt. Håndtaget, der ligeledes var af jern, var forsynet med bjælder og klingreplader. Hun varmede trommen over ilden, afprøvede den med trommestikken, varmede lidt igen.

Ved min ankomst i teltet kastede Otoron et hurtigt blik på mig og fortsatte uanfægtet sin stemning af trommen. Intet i hendes mimik røbede den fjerneste overraskelse over det usædvanlige besøg. Jeg påbegyndte den lange udveksling af høflighedsfraser, som mongolsk etikette påbyder, men mine hilser blev kun besvaret af Otoron med korte staccato grynt. Så sagde hun kort: »Zona«, sæt dig. »Jeg vidste du ville komme, og har ventet dig. Når jeg er gået til åndernes rige, kan du stille dine spørgsmål, men du må rette dem til min unge medhjælperke. Lad konen, der sidder ved indgangen, spørge først, og lad hende gå, inden du spørger.«

Under opvarmningsprocessen havde trommen erhvervet en høj, skarp klang, som øjensynlig tilfredsstillede Otoron, for hun hengav sig nu i et sammenhængende trommespil, der bevægede sig gennem mere og mere komplicerede rytmebilleder. Efter nogen tid overtog hjælperken trommen, samtidig med at hun gav Otoron to træstave i hænderne.

De to ens træstave var forsynede med nedhængende tøjstrimler og bjælder og vendte foroven i et udskåret hestehovede. Hjælperken fortsatte trommeslagningen, og Otoron var nu med sit hesteforspand på en vild færd ud i det ukendte. De forkrøblede hænder fattede krampagtigt om hestene, kroppen bevægede sig frem og tilbage, medens hun med hvislelyde gennede på sine heste: »Hsch – hsch – hsch – hsch – hsch.« Nu drejede det forrygende galopløb til højre, så til venstre, så igen ligeud. Vildere og vildere gik færdene ud i åndernes rige.

Haslund og Jacob mødte i 1939 denne mongolske shaman-kvinde fra Chahar. Det er ikke oplyst, hvilken stamme hun tilhørte, ej heller hendes navn. Haslund fik fortalt, at hun engang var gift, og at den unge mand ved hendes side, var hendes søn. Haslund overtalte hende til at tage sin shamandragt på og gå udenfor i lyset, så han og Jacob kunne fotografere hende. Billederne viser derfor ikke nogen ceremoni.

Hun holder en typisk Chahar-tromme med treklover og rasleringe i sin venstre hånd. I den højre holder hun en par hestestave. Normalt, når hun er på shaman-arbejde, vil hun ikke have begge dele i hænderne samtidig. På brystet hænger et beskyttende bronzespejl.

Man kan også se hendes sølv-øresmykker og en halskæde af turkis og koral. På skuldrene bærer hun en skykrave, som ellers kun bruges af buddhistiske munke under chamdans. Fra hatten hænger frynser ned og dækker ansigtet. Det er beskyttelse mod onde ånder. Farvede bånd hænger ned fra hatten bagpå. De ender hver i tre 'nøgler'. Hatten er pyntet med fjer og påsyede små bronzer. Hun bærer en kort langærmet jakke over en almindelig dell.

Med overraskende pludselighed standsede Otoron sit iltre forspand. Kunne jeg se støvskyen, som de stejlede heste sparkede op, eller var det blot røgen fra ildstedet?

Nu sad Otoron stiv med et søgende, anspændt udtryk i det rynkede gammelkoneansigt. Et sitrende nervebundt med alle sanser spændt til overmenneskelig følsomhed. Nu var tidspunktet kom-

met, hvor Otoron kunne besvare vore spørgsmål.

Mongolkonen ville vide, hvad hun kunne gøre, for at hendes syge ægtefælle kunne blive rask. Med lav stemme, usikker af nervøsitet, fremsatte hun sit spørgsmål til den unge hjælperke, der efter at have oversat det til et for os andre ukendt sprog, gav det videre til Otoron.

Troldkonens svar faldt promte, men i det samme uforståelige sprog, som først måtte oversættes af hjælpersken: »Du kan intet gøre. Din mand skal dø.« Stilfærdigt rejste mongolkonen sig, og gik bort med den sørgelige viden.

Nu var det min tur til at spørge. Medens alt dette stod på, havde jeg forgæves søgt at formulere nogle spørgsmål, der klart og eentydigt ville afsløre, om Otoron virkelig var i besiddelse af overnaturlige evner.

Men min hjerne ville ikke rigtig fungere, og noget måtte jeg naturligvis spørge om. Så jeg spurgte: »Hvordan skal det gå mine rejsekammerater og mig. Vil vi opnå de resultater, vi har håbet på?«

Den unge pige oversatte mit spørgsmål til Otoron, der afgav sit svar i små afsnit med nogle minutters mellemrum. Afsnit for afsnit blev troldkvindens svar oversat af hjælpersken: »Jeg kan se, at det hidtil ikke er gået så godt for jer, som I havde håbet, men fra nu af vil I opnå større resultater, end I nogensinde har drømt om.«

Lidt senere: »En af dine landsmænd vil blive besat af onde ånder, og blive meget syg, men han vil komme sig. En af dine landsmænd må på grund af sygdom rejse før tiden, men ikke før han har nået store resultater. Også han vil komme sig; men ingen af dine to landsmænd vil vende tilbage til Mongoliet.«

Og igen efter nogle minutters pause: »Selv vil du vende tilbage til Mongoliet, og du vil komme tilbage for at dø her.« Og endelig fulgte den sidste spådom: »Grontjok i jurten ved siden af skal dø inden to fuldmåner. Men nu må du gå. Jeg kan ikke mere besvare spørgsmål fra dig, eller nogen anden. Min tid er knap. Nu må jeg forberede mig selv på for evigt at gå til åndernes rige.«

Da jeg kom tilbage til Grontjok i gæsteteltet, var han naturligvis ivrig for at høre, hvad der var sket. Så jeg beskrev handlingsforløbet for ham i en let sarkastisk-humoristisk form, som jeg egentlig ikke rigtig kunne stå ved. For på trods af al sund fornuft havde Oto-

rons spådomme gjort et vist indtryk på mig. Naturligvis omtalte jeg ikke de mere dystre sider af spådommene, og da slet ikke den del, der vedgik Grontjok selv. For jeg vidste, hvor overtroisk han var, så der var ingen grund til at opsætte hans sjælefred med den tåbelige spådom.

Da vi kom hjem til Det hvide Tempel, mødte jeg en meget optimistisk Kåre. Hans meget målbevidste og flittige studier i mongolsk filologi begyndte at afkaste værdifulde resultater, og dagen før min hjemkomst havde han erhvervet en betydelig samling af gamle håndskrifter, hvilket havde hensat ham i en tilstand af næsten sprælsk begejstring. Haslund glædede sig over Kåres gode resultater, og de arkæologiske fund jeg havde gjort under min tur, men han var ikke så tilfreds med sine egne etnografiske resultater. Han lavede dog svært op, da han hørte om mine oplevelser, der afslørede muligheden for stadig at studere en lyslevende shamanisme, og vi besluttede, at vi efter jul sammen ville rejse tilbage til Otorons lejr.

En af de første dage i det nye år [1939] startede Haslund og jeg så ud på karavanerejsen. Grontjok kunne ikke komme med, da han skulle til Djabsjer for at sælge en flok får. Til gengæld havde vi den stoute, midaldrende Bimba som karavanefører, en pålidelig mand med meget stor erfaring. Dertil tre andre dygtige karavanefolk, samt sunde og kraftige kameler og heste, og rigelige forsyninger. Den store, solide karavane kunne ikke bevæge sig med samme hurtighed som min tidligere lille og fattigere karavane, men til gengæld bød den på topmålet af den sikkerhed og komfort, som kunne opnås under mongolske forhold.

Da vi nåede frem til Otorons lejr mødte vi en stor skuffelse. Otoron var i mellemtiden død. I overensstemmelse med hendes egen forudsigelse havde hun for evigt taget ophold i åndernes

Museumsinspektør Rolf Gilberg fremviser en filtdukke med 'sovepose' til fotograf Steen Jacobsen 27. juni 1986.

rige. Hendes lig var i siddende stilling anbragt ude på steppen. En træpløk, hvis ene ende var slået i jorden, og hvis anden ende var stukket op igennem den døde krop, holdt hende oppe. Hungrige og lækkersultne hunde kredsede rundt om det livagtige lig, men først når det havde nået en sådan grad af forrådnelse, at det faldt af træpløkken, ville hundene blive klar over, at det var et lig. Så ville de kaste sig over det, og æde det op. Her var den virkelighed, som de små piger i deres leg havde imiteret.

Det er rigtigt, at Haslund og Jacob i januar 1939 tog på rejse sammen. På den rejse mødte de Pu-vua for første gang, så Jacobs beretning om at det foregik før jul holder ikke stik. Pu-vua/Otoron var ikke død.

I noterne fra 1945 blev der ikke nævnt noget om, at Pu-vua var død, og at hendes lig var sat på en pind på steppen. Hvis det var sket, ville Siiger have lavet notater om det. Så her er Jacob udenfor virkelighedens ramme. Men han skal jo bruge dødsfaldet til at begrunde, at ekspe-

To fildukker. Den blåøjede står foran sin 'sovepose'. Den rødøjede har tre strimler stof hængende fra sin navle. Begge dukker synes ikke at have hverken næse eller mund. De repræsenterer hjælpeånder eller husguder, her forstået som forfædre. Også almindelige mongoler, ikke kun shamaner, ville have sådanne fildukker på deres husalter.

ditionen kunne overtage Pu-vuas udstyr.

Det er rigtigt, at Haslund formåede at skaffe et helt shamanudstyr. Det var blot ikke Pu-vuas. Han har sikkert forsøgt, for han besøgte hende igen efter det første besøg, endda i 4 dage. Så hele historien med Pu-vuas død på det tidspunkt og det totale shamanudstyr tror jeg ikke på. Her har Jacob lagt op til, at udstillingen på Nationalmuseet viste Otoron.

Jeg forstår ikke Jacob på det punkt, for alle kunne læse Nationalmuseets Arbejdsmark fra 1944 og dér se, hvordan Haslund havde fået fat i det komplette shamanudstyr. Og der står intet om Pu-vua i den sammenhæng.

Efter dages vanskelige forhandlinger lykkedes os at erhverve Otorons telt, med hele dets indhold af shamanistiske kultgenstande. Dette var et enestående

kup, og et stort plaster på vor skuffelse over ikke at træffe troldkvinden i live. Når det i det hele taget lykkedes, skyldtes det, at evnen til at blive troldmand eller troldkvinde kun nedarves indenfor samme slægt. Men Otoron efterlod ingen slægtninge. Evnen kan godt springe een eller flere generationer over, men kan aldrig overføres til en anden slægt. Når en shaman er døende udskæres i filt en dukke med tydelig angivelse af, om det er en mandlig eller kvindelig shaman. I dødsøjeblikket lægges dukken over den døendes mund og næse, og fildukken bliver herved et symbol på den afdødes åndelige kraft, et pant på, at når en ny shaman dukker op i slægten, vil han blive

støttet af de shamaners overnaturlige kræfter, som er gået forud for ham selv.

Det er rigtigt, at en shaman ofte arver evnen fra sine forfædre, men man kan også blive shaman ved selv at have ekstraordinære oplevelser. Se mere om mongolsk shamanisme i Ger 7, 8 og 9.

I Otorons telt stod en røgsværtet kiste med mange fildukker af han- og hun-køn. Øverst lå en ny kvindedukke. Det var Otoron selv. Kisten repræsenterede en vældig slægtsarv: kontrollen over en åndehær med mægtige, overnaturlige kræfter; men der var ingen til at overtage arven. I fraværelse af en ny shaman ville de gamle shamaners ånder ikke i længden føle sig bundet til de troskabspanter, som de havde afgivet i form af fildukker i kisten. De ville frigøre sig, og så kunne de frygteligste ting ske. Dette var stammens problem, så man var mere end villig til at skaffe sig af

med alt, hvad Otoron havde efterladt sig, hvis man blot var sikre på, at ikke nogen af de magtfulde ånder blev tilbage. Det var vort problem at overbevise mongolerne om, at ånderne ville følge med os, og det krævede overtalelse. Men det lykkedes, som alle, der kender vort Nationalmuseums etnografiske samling, vil vide. For dér sidder den dag i dag Otoron i sit eget telt midt i en åndemanersecence, omgivet af det kuriøse udstyr.

Det lyder som en rigtig troværdig beretning. Men der blev jo ikke indsamlet noget fra Pu-vua. Hun var jo heller ikke død, så hvordan kunne der være en ny dukke. I det shamanudstyr Haslund en måned eller to senere kom tilbage til hovedkvarteret med, var der nogle få fildukker. Dem har Jacob indarbejdet i sit eventyr.

Bimba og vore andre karavanefolk var mere end bekymrede for vor nyerhvervede ejendom, og benyttede ethvert tænkeligt argument til at overbevise os om det umulige, håbløse og forkastelige i at bringe åndehæren hjem til vort hovedkvarter på Det hvide Tempel. Bedre blev det ikke, da det viste sig, at de kameler, der blev belastet med Otorons udstyr, af uforklarlige grunde blev grebet af panik og kastede sig ud i den karakteristiske, hysteriske springdans, hvis inderste motiv er at trampe faren ihjel. Faren var i dette tilfælde usynlig for vore blikke, og måtte derfor også være indbildt, skønnede Haslund og jeg. Men efterhånden som vor før så stolte karavane skred frem, mistede den lidt efter lidt sin sikkerhed. For den irrationelle frygt, som Otorons udstyr udstrålede, omsatte sig efterhånden i meget store, og meget virkelige vanskeligheder.

De ellers gæstfri mongoler ville ikke tillade, at vi kom i nærheden af deres lejre, eller at vi tog vand fra brøndene. Vi var som pestbefængte, som ingen turde komme i berøring med. Da vi endelig nåede frem til Det hvide Tempel,

Haslund står på taget af en af bygningerne Chagan Khure, hvor han har spredt shamanmaterialet ud for at kunne studere det nærmere og fotografere det ude af syne for de lokale mongoler, 1939.

var vor store karavane i næsten panikagtig opløsning. Men resultatet var alle anstrengelserne værd. Vi besad nu et komplet shamanudstyr, et enestående klenodie fra en ellers glemt, fjern fortid. Hvor Otorons arv kunne anbringes for at forvolde mindst skade, krævede lange overvejelser og iltre diskussioner med vore mongoler. Resultatet blev, at alle kister, bundter og pakker blev stillet op på det flade tag på den bagerste bygning i tempelkomplekset, hvori Haslund selv boede.

Alle de kvaler Jacob her beretter om, skete virkelig, men ikke med Otorons »udstyr«, men med det udstyr Haslund erhvervede fra en i 1908 død Barak-mongol shaman.

Medens vi havde været borte, var Kåre blevet syg, og var bragt til en svensk missionsstation i det sydlige Mongoliet. Herfra kom han senere til et hospital i Peking, hvor han hurtigt kom sig, men han nåede ikke igen tilbage til Mongoliet. Grontjoks familie havde fået besked om, at japanerne i Djabser havde beslaglagt alle hestene, Grontjok havde bragt med, og tvangsudsikret ham selv til militærtjeneste. Et par uger senere bragte en karavane meddelelse

om, at Grontjok var skudt. Med uhyggelig nøjagtighed begyndte Otorons spådomme at gå i opfyldelse.

Nogle dage efter vor hjemkomst til hovedkvarteret kom Haslund en eftermiddag ind til mig. »Jeg ved ikke, hvad der er i vejen«, sagde han. »Jeg fejler ikke noget, men jeg har sådan en mærkelig fornemmelse indeni mig.«

»Du lider nok af hjemvæ«, sagde jeg drillende, men mindre end en time senere var han dødssyg. »Nu er ånderne faret i Løven«, hviskede mongolerne. De kaldte han »Aslang«, som betyder løven.

I tre døgn vågede jeg over Haslund, for i tre døgn bevægede han sig på grænsen mellem liv og død. I febevildelse fremmulede han ustandselig lange, indviklede magiske formularer på mongolsk. Når det enkelte gange trængte ind i hans bevidsthed, at jeg var tilstede, måtte jeg tale mongolsk. Hvis jeg talte dansk opfattede han intet. Jeg var tilbøjelig til at give mongolerne ret. Dette måtte være åndebesættelse.

På trediedagen vågnede Haslund op fra sin bevidstløshed, og var i løbet af nogle timer, bortset fra en forklarlig træthed, uden fjerneste mén af den mystiske sygdom. Igen var en af Otorons spådomme gået i opfyldelse.

Henning Haslund-Christensen og Kåre Grønbech døde begge i deres bedste manddomsår, midt i det arbejde de havde kært. Til trods for det, som jeg synes, urimeligt korte livsspan, der blev dem forundt, nåede de begge at yde en enestående indsats til Centralasiens udforskning. Ingen af dem kom tilbage til Mongoliet, som de havde ønsket, så også på det punkt holdt Otorons forudsigelse stik.

Tilbage står så blot hendes spådom om mig selv:

»Du vil selv komme tilbage til Mongoliet, og du vil vende tilbage for at dø her.« Skal den også gå i opfyldelse? Måske, hvem kan vide?

Den sidste del af Jacobs beretning tror jeg gerne på. Anden Verdenskrig forhindrede Jacob i at rejse ud. Han arbejdede som medhjælp ved Etnografisk Samling, hvor han hjalp med at bearbejde de store mongolske samlinger, ekspeditionen havde hjembragt. I 1946 drog Jacob på privat ekspedition til Mellemøsten og Indien. Jacob blev væk i 10 år og kom tilbage til Danmark i 1959.

Fra 1961 blev Jacob tilknyttet Etnografisk Samling, men blev hurtigt leder af den nyoprettede Oplysningsafdeling i perioden 1963-1978, som stod for Nationalmuseets billede udad til. Jacob var med til at skabe de store udstillinger i Brede. Jeg var selv medarbejder under ham på »Buddhas Veje« i 1970.

Selv om Jacob til stadighed talte om og lagde planer for nye ekspeditioner til Asien op gennem 1960'erne og 1970'erne, tog han aldrig afsted igen. Det sidste år af hans liv, var han meget syg. Han døde »hjemme« i Danmark, i Lyngby maj 1979. Jacob gjorde ikke Otorons sidste spådom til virkelighed.

(fortsættes)

Rolf Gilberg

Aktuelt

The Mongol Messenger rapporterer:

Internet 14.01.22
71,8% af den mongolske befolkning over 15 år bruger internettet. Ifølge folketællingen i 2020, som blev foretaget af Mongoliets Nationale Statistiske Kontor (NSO), steg antallet af internetbrugere i de sidste 10 år med 38,4%.

Af det samlede antal internetbrugere stod borgerne i alderen 20-24 år for 91,3% og var dermed dem med det største forbrug, mens de mindst aktive brugere var børn i alderen 6-9 år med 20,4% og folk over 70 år med 18,4%.

Flyvninger indstilles 11.03.22
Vej- og Transportministeriet har meddelt, at det russiske luftfartsselskab *Aeroflot* har indstillet sine flyvninger på ruten Moskva-Ulaanbaatar på ubestemt tid. Da det amerikanske *Saber Corp.* opsagde sin luftfartsaftale med *Aeroflot*, har det førende russiske luftfartsselskab fra og med 9. marts standset alle sine internationale ruter indtil videre.

Aero Mongolia har også meddelt, at deres flyvninger til Irkutsk i Rusland vil blive indtillet indtil videre, da det UK-baserede selskab er involveret i flyets genforsikring.

Direkte til Istanbul 15.04.22
Med start 6. april er det nationale luftfartsselskab MIAT påbegyndt direkte flyvninger mellem Ulaanbaatar og Istanbul. Det første fly afgik fra *Chinggis Khaan International Airport* i Khushigdalen kl. 8.15. Luftfartsselskabet har indledt de direkte flyvninger til Istanbul efter et ønske om at udvide deres ruter i Europa. Man planlægger i første omgang at betjene ruten én gang om ugen, om onsdagen. Tidligere blev

Gas gennem Mongoliet

Naturgasrørledningen, der skal forbinde Rusland og Kina, kommer til at passere gennem seks af Mongoliets provinser med en samlet længde på 962,9 km. Efter at der er indgået en aftale mellem Mongoliet og Rusland om at iværksætte en forundersøgelse af projektet, er de russiske selskaber, der er engageret til opgaven, begyndt at holde deres første møder med de mongolske lokalmyndigheder.

De første møder fandt sted i Darkhan-Uul og Töv Aimag. Da 38,3 km af naturgasrørledningen skal gå igennem Darkhan-Uul Aimag, holdt repræsentanter for Ruslands *Gazprom* *Soyuz Vostok* og *Soyuz Vostok* og det mongolske *Erdenes Gas* et møde med aimagerne myndigheder i sidste uge. Under mødet forhandlede man sig

frem til dels at give tilladelse til at gennemføre en teknisk undersøgelse af projektet, dels til at dele informationer om igangværende aktiviteter i nærheden af rørledningens placering og at udpege en leder af projektsamarbejdet.

Gazprom *Soyuz Vostok* adm. direktør Ye. N. Aseev udtalte: »Det er et af de første møder, vi afholder med mongolske aimag-borgmestre og myndigheder. Der vil være fri adgang til, at den lokale arbejdskraft kan blive involveret i de forberedende arbejder til gasrørledningen. Desuden vil det være muligt at få leveret byggematerialer lokalt.

A. Munkhzul
MONTSAME
05.04.22

der kun udbudt direkte flyvninger mellem de to byer af *Turkish Airlines*.

Sum præmieres 13.05.22
Altanbulag Sum i Töv Aimag, Khutag-Undur Sum i Bulgan Aimag,

Tes Sum i Zavkhan Aimag og Khalkhgo Sum i Dornod Aimag er blevet udpeget som de bedste sum [kommuner] i landet. Regeringen har besluttet at belønne hver enkelt sum med et certifikat og 100 mio. tg. [225.000 kr.].

Ingen samtaler om biologisk laboratorium

Udenrigsminister B. Battsetseg erklærede 18. april, at Mongoliet og USA aldrig har ført samtaler om i fællesskab at oprette et biologisk laboratorium.

Det drejer sig om, at nogle højt-placerede russiske embedsmænd i medierne angiveligt har hævdet, at »USA har forhandlet med Mongoliet om at oprette biologiske laboratorier i kølvandet på Ruslands militære specialoperation i Ukraine.« I går, 17. april, udsendte det mongolske udenrigsministerium en officiel erklæring om, at det er en usand og udokumenteret påstand.

Minister B. Battsetseg kommenterede erklæringen over for pressen: »Denne historie har været bragt fire gange i en russisk avis. Den har også været rapporteret i de kinesiske medier. Jeg vil gerne understrege, at historien er usand. Mongoliet fører fortsat en fredelig, åben, flerstrengt udenrigspolitik. Om nødvendigt er vi i stand til at udsende nyheder direkte til såvel russiske og

internationale organisationer som til offentligheden. Vi har detaljerede informationer om alle de projekter, programmer og studier, mongolske offentlige institutioner har igangsat på basis af udenlandske investeringer og fondsstøtte. Vi har

især været opmærksom på de projekter, som offentligheden har været mistænksom overfor.«

M. Unurzul
MONTSAME
18.04.22

Svensk besøg om samarbejde

En gruppe svenske delegerede anført af første viceformand i den svenske Riksdag, Åsa Lindestam, besøger i øjeblikket Mongoliet. 23. maj mødtes delegationen med formanden for det stående udvalg for sikkerhed og udenrigspolitik, B. Battumur.

Ved mødets start understregede B. Battumur, at Mongoliet ønsker at udvide og udvikle relationerne mellem de to lande baseret på fælles værdier som demokrati, menneskerettigheder, frihed og retssamfund.

Han lagde vægt på landets interesse i et videregående samarbejde med kongeriget Sverige på områder inden for vedvarende energi, grøn udvikling, miljøbeskyttelse, klimaforandringer samt uddannelse og naturvidenskab.

I år markeres 20-året for Mongoliets militære engagement i FN's fredsbevarende operationer. I denne forbindelse vil der 16.-18. juni blive afholdt en international konference om de udfordringer, der er forbundet med kvinders deltagelse i fredsbevarende operationer. Battumur

takkede Sverige for at have besluttet at være repræsenteret ved konferencen.

Åsa Lindestam takkede sin modpart for at have afset tid til at holde mødet og udtrykte sin tilfredshed med at få muligheden for at besøge Mongoliet. Under et besøg af mongolske parlamentsmedlemmer i Sverige i 2009, havde de to parter udvekslet synspunkter om demokrati og ligestilling mellem kønne. Hun så frem til at mødes med kvindelige medlemmer af den parlamentariske forsamling.

A. Munkhzul
MONTSAME
24.05.22

Ny åbenhed

17. maj 2022 mødtes formanden for det mongolske parlament, G. Zandanshatar, med repræsentanter for statens sikkerhedstjeneste. Han understregede, at det i et demokratisk samfund er naturligt for staten at være imødekommende over for sine borgere. Han bad om, at der bliver udviklet en procedure for, at parlamentsbygningen kan blive åbnet for offentligheden.

På denne baggrund bad han de tilstedeværende embedsmænd om at iværksætte følgende tiltag:

1. Forenkle den dresscode, der er gældende for folk, der ønsker at besøge parlamentsbygningen.
2. Åbne parlamentsbygningens have for offentligheden.
3. Tillade borgerne fri adgang til parlamentsbygningens hovedtrappe eller til det område, hvor statuen af Chinggis Khan er placeret.

Formanden for parlamentets stående udvalg for etik og disciplin, B. Bat-Erdene, blev bedt om at udvikle og fremsende et forslag til et reglement i overensstemmelse med disse principper.

The Mongol Messenger
20(1604):3 – 30.05.22

EXTERNAL TRADE, in the first quarter of 2022

Country	Value (million USD)	Percentage (%)
China	2304.5	82.3%
Switzerland	327.4	11.7%
Singapore	42.8	3.0%
Russia	82.7	0.9%
Republic of Korea	19.9	0.7%
Others	38.2	1.4%
China	767.1	32.7%
Russia	730.4	31.1%
Japan	202.6	8.6%
Republic of Korea	108.1	4.6%
USA	78.4	3.3%
Germany	55.6	2.4%
Others	407.1	17.3%

Kilde: The Mongol Messenger

Kun 492 elbiler i Mongoliet

På regeringsmødet 30. marts havde Energiminister N. Tavinbekh et indlæg om, hvordan man løser elektricitetsforsyningen i tilfælde af en stor udbredelse af elektriske biler. Han understregede, at lande i hele verden inklusive Mongoliet støtter anvendelsen af el-biler for at be-

kæmpe klimaforandringerne og reducere udslippet af drivhusgasser i overensstemmelse med internationale aftaler og konventioner.

Ifølge statistikken er der for øjeblikket indregistreret 1,2 mio. køretøjer i landet, hvoraf 662.000 kører i hovedstaden. Af dem er kun

498 elektriske biler. »Derfor er det nødvendigt med visse initiativer for at øge brugen af elektriske biler. Der har i alt været otte elektriske ladestationer med en kapacitet på 7-60 kWh i drift i Mongoliet siden 2018«, sagde N. Tavinbekh.

E. Ayanzaya
MONTSAME
31.03.22

Mongoliet indfører elektronisk signatur

9. maj modtog formanden for parlamentet, G. Zandanshatar, og medlem af parlamentet og formand for det stående udvalg for innovation og digital udvikling, N. Uchral, deres personlige elektroniske underskrift, efter at parlamentet havde

vedtaget ændringen af loven om elektronisk signatur af 17. december 2021.

Fra det øjeblik lovændringen trådte i kraft 1. maj blev det muligt for samtlige landets borgere over 16 år at få sig en elektronisk signatur med en gyldighed i 5 år.

Idet formanden efterlyste aktiv opbakning, sagde han: »Medlemmerne af parlamentet bør vise vejen i bestræbelserne på at indføre den elektroniske signatur i praksis. Ved at anvende signaturen sparer vi ikke alene penge, men også tid. Det gør det også muligt for os at komme i

kontakt med alle former for offentlig service overalt i landet.

N. Uchral sagde: »På formandens initiativ satte vi os det mål, at gøre parlamentet digitalt og papirløst. Vi har for nylig introduceret den elektroniske platform *D-Parliament* med tilhørende app. Gennem app'en kan borgerne nu deltage i det forberedende lovarbejde. Den elektroniske signatur udgør et vigtigt bidrag til at sikre denne rettighed.«

A. Munkhzul
MONTSAME
09.05.22

Reaktioner på Ruslands invasion af Ukraine

Fordømmelse af det russiske angreb på Ukraine

På FN's generalforsamling 2. marts 2022 stemte 141 lande for en resolution, der fordømte Ruslands angrebskrig på Ukraine og krævede de russiske troppers tilbagetrækning. 35 lande undlod at stemme, herunder Mongoliet, 5 (Rusland, Hviderusland, Syrien, Nordkorea og Eritrea) stemte imod resolutionen.

Oppositionspartiet DP [Demokratisk Parti] har fordømt den russiske aggression og krævet, at den mongolske regering gør det samme. Borgerbevægelsen *NoDoubleStandard* med dens initiativtager, D. Mongolkhuu, og formanden, E. Od-bayar, i spidsen, arrangerede en demonstration på Sükhbaatarpladsen under parolen »Ingen Krig« for at understrege deres solidaritet med Ukraine. Demonstrationen blev voldsomt forstyrret af medlemmer af de nationalistiske bevægelser *Dayar Mongol* og *Khukh Mongol*.

»Mongoliet er forpligtet af sin neutralitet. Ensidige solidaritetstilkendegivelser skader Mongoliets sikkerhed.«

Udenrigsminister B. Battsetseg meddelte, at alle 58 borgere, der ønskede at forlade Ukraine, har forladt landet. Mongoliets udenrigspolitik har til formål at sikre freden, alle konflikter skal løses gennem dialog og aftaler.

Den russiske ambassade kritiserer mongolsk politik

23. marts opfordrede den russiske ambassade i Mongoliet på sin officielle Facebook-side »medlemmer af DP og tilhængere af USA's liberale overherredømme« til ikke at udsprede løgne om den »militære specialoperation til befrielse af Donbas« og at respektere informationerne fra den tidligere Trump-rådgiver Roger Stone om de i USA udbredte falske informationer om Ukraine. DP protesterede mod den-

ne tilrettevisning. Mongoliet er en uafhængig, demokratisk stat, og dens borgere har uindskrænket ret til fri meningsudveksling.

I et brev til den russiske ambassade krævede DP en undskyldning for denne »grove opførsel«, der tilmed stred imod principperne i Wienerkonventionen. Det mongolske udenrigsministerium afsendte i samme anledning en note til ambassaden.

»Send Azizov hjem!«

Ved en fredelig demonstration »Ingen Krig« foran den russiske ambassade 26. marts i Ulaanbaatar krævede demonstranterne dels en undskyldning af den russiske ambassadør I. K. Azizov, dels hans afsked. Han har fornærmet alle mongoler.

Mongoliet værdsætter de diplomatiske spilleregler og de to landes venskabelige forbindelser. »Respekter venligst den mongolske

stats og dens borgeres uafhængighed og frihed.«

Protest mod den russiske invasion af Ukraine

E. Bat-Uul, Ulaanbaatars tidligere borgmester, afsoner siden 16. december 2021 en 4 år lang hæftestraf på grund af korrupsion og kompetenceoverskridelse. Hans forsvarers appelansøgning er endnu ikke kommet under behandling af statsanklageren. 7. marts forhindrede statsanklageren offentliggørelsen af hans debatindlæg: »Vil W. Putin genoplive kolonialismen?«

Fængselsledelsen og statsanklageren lukkede Bat-Uuls informationskanaler inklusive dem, som han via sin familie og forsvareren ville benytte. 23. marts indledte han en sultestrejke. 28. marts fik han igen tilladelse til at benytte sine informationskanaler, og det nævnte indlæg kunne bringes.

Bat-Uul takkede alle de journalister og andre, der havde støttet ham. Han ville kæmpe videre for demokrati, fred og frihed. Samtidig ville han gøre opmærksom på den fare, som truer demokratiet i Mongoliet: »Vi må ikke tillade, at Mongoliet igen bliver regeret fra Moskva.«

Renate Bormann

Uddrag fra *Mongolische Chronik* januar-marts 2022 udsendt af *Deutsch-Mongolische Gesellschaft e.V.*

Glimt af 'Danskerbyen', som Kronprins Frederik har besøgt et par gange og som er byen på Zobelstletten, hvor foredragsholderne bor i perioder.

Mongoliet er meget mere end Djengis Khan, filtelte, nomader og ryttere, der bevæger sig ud over de store sletter i fantastiske grønne nuancer. Den storslåede natur byder på alt fra skove til bjerge og ørkener med enorme sandklitter.

Mongoliet er en stat, der med stormskridt er på vej ind i den moderne verden, men samtidigt lægger det mongolske folk stor vægt på at bevare deres traditioner og særlige kultur.

Foredraget giver et glimt af de smukke landskaber og den fascinerende kultur og ledsages af fotos samt nogle små video fra foredragsholderens rejser.

Foredraget varer ca. 2 timer – lidt afhængigt af spørgelysten.

Vi medbringer dragter og forskellige andre ting hjembragt fra Mongoliet.

Midler fra foredraget går ubeskåret til unge (danskere/mongoler), der ikke har mulighed for at skaffe midler til flybilletter. De unge skal selv afholde øvrige udgifter som visum m.m. Udvekslingen er sidste led i et 3-årigt projekt, hvor de unge har holdt kontakt på forskellige måder.

Honoraret aftales telefonisk, da nogle foreninger/grupper foretrækker en fast pris, mens andre foretrækker en billetpris pr. person (dog min. 2500 kr. + transport og min. 12 personer).

Wendy Rahbek Thomsen
René Christensen
 Mobil: 61 68 70 97 / 23 31 99 23
 Email: globe1@globe1.eu

Nye ostefabrikker i Khövsgöl

Der skal etableres ostefabrikker i 18 sum i Khövsgöl Aimag, som er en af de aimag, der har mest kvæg.

Der blev øremærket 4 mia. tg. [9 mio. kr.] i statsbudgettet for 2021 til at åbne ostefabrikker i 8 sum, Galt, Jargalant, Tsagaan-Uul, Renchinlkhumbé, Tsagaan-Uur, Ikh-Uul, Rashaant og Tosontengel. *Khan*

Attribute LLC vandt udbuddet og er i gang med at åbne fabrikkerne i år.

I indeværende års statsbudget er der givet 5 mia. tg. [11 mio. kr.] til at opføre flere ostefabrikker i 10 sum, Alag-Erdene, Arbulag, Burentogtokh, Tumurbulag, Tunel, Tarialan, Ulaan-Uul, Tsetserleg, Shine-Ider og Erdenebulgan.

Etableringen af sådanne ostefabrikker i landområder hjælper hyrderne med at forarbejde deres mælk lokalt og at eksportere deres produkter og dermed opnå en højere indkomst, sagde Ya. Erkhembayar, leder af aimagens afdeling for fødevarer og landbrug.

M. Anudari
 MONTSAME
 21.02.22

DMS nyt

Ordinær generalforsamling 12. marts 2022

Referat

Generalforsamlingen blev afholdt i *Spejdercenter CPH*, Wagnersvej 33, 2450 København SV, kl. 16-18.

Der deltog 28 medlemmer inklusive bestyrelsen. Efterfølgende generalforsamlingen blev der afholdt mongolsk nytårsfest, Tsagaan Sar, med deltagelse af 54 voksne og 14 børn.

Dagsorden

1. Valg af dirigent

Formand Bulgan Njama bød velkommen og foreslog Jørgen Ringgaard som dirigent, og han blev valgt. Jørgen konstaterede, at generalforsamlingen var rettidigt indkaldt.

2. Formanden og bestyrelsens beretning om selskabets aktiviteter i 2021

Bulgan aflagde bestyrelsens beretning. Den trykte beretning kan læ-

ses i Ger 112. Ved bestyrelsens konstituering på sit første bestyrelsesmøde efter generalforsamlingen 28. august 2021 blev Bulgan Njama valgt som formand og Michael Haslund-Christensen som næstformand.

Bulgan nævnte, at der i 2021 har været afholdt seks bestyrelsesmøder, heraf nogle online pga. coronan, og andre fysisk. Et medlemsmøde blev gennemført i maj, hvor Tseegii Yadamdorj fortalte om sin opvækst som nomadebarn i Mongoliet. I oktober blev tre særforestillinger af den mongolske film *Den gyldne jord* vist i biografer i hhv. København, Aarhus, Ry og Aalborg i et samarbejde mellem DMS og filmens danske distributør. DMS-medlemmer holdt korte oplæg om Mongoliet før hver forestilling.

Tre numre af Ger blev udgivet i 2021. Bulgan rettede en stor tak til redaktør Jan Koed for hans store arbejde og for produktionen af et spændende blad. Hun nævnte desuden, at selskabets hjemmeside og FB-gruppe opdateres løbende og fungerer fint.

DMS' projekt »Skabelse af ansvarlige og bæredygtige lokalsamfund i Mongoliet« har i årets løb

Generalforsamlingen blev afholdt i den tidligere Sjælør Kirke, som i dag danner rammen om 'Spejdercenter CPH'. 28 medlemmer deltog i generalforsamlingen.

været udsat for store udfordringer, men trods corona-nedlukninger blev de fleste aktiviteter gennemført. Aktiviteter, der ikke blev afviklet, bliver gennemført senere. Projektet har af CISU fået bevilget et halvt års forlængelse pga. covid-19-situationen, hvorfor det stopper ved udgangen af 2022.

Bulgan mindedes æresmedlem og medstifter af selskabet, Søren Hasund-Christensen, der afgik ved døden 25. oktober 2021. Søren Hasund-Christensen har betydet utroligt meget for selskabet og vil blive stærkt savnet.

I årets løb har bestyrelsen drøftet, hvordan selskabet dels kan øge medlemstallet, dels kan skabe aktiviteter med en højere grad af medlemsinvolvering. Bulgan nævnte, at der 10. februar 2022, som en udløber af anbefalingerne på sidste års generalforsamling om medlemshvervning, blev afholdt en organisationsudviklingsworkshop om DMS i samarbejde med civilsamfundsorganisationen CISU, som DMS er medlem af. Der var 17 deltagere i

Dirigenten Jørgen Ringgaard til højre giver ordet til formanden, Bulgan Njama, for aflæggelse af årsberetningen, mens kassereren afventer sin fremlæggelse af årsregnskabet.

Efter generalforsamlingen blev bordene stillet op til aftenens festmåltid i anledning af Tsagaan Sar. Den unge violinist, Bellis Larsen, bidrog til aftenens underholdning på sit instrument.

workshoppen. Under følgende fire overskrifter præsenterede Bulgan workshoppens anbefalede indsatsområder: 1. Synliggørelse og kommunikation, 2. Oplysningsaktiviteter, 3. Organisering, struktur og frivillighed og 4. Partnerskaber. Hun nævnte også, at selskabet kan ansøge om midler til sine oplysningsaktiviteter via CISU.

Bulgan nævnte bl.a. under punkt 3. et forslag fra workshoppen om at arrangere børneaktiviteter på den mongolske børnedag, og under punkt 4., at DMS planlægger at gennemføre en pilotrejse til Mongoliet i juli 2022 i samarbejde med sin partnerorganisation i Mongoliet, NTS. Planen er, supplerede Jørgen Ringgaard, som også havde deltaget i workshoppen, at rejsevirksomhed kan blive en fremtidig indtægtskilde for NTS, hvis rejsen gennemføres tilfredsstillende. Billetprisen bliver på ca. 25.000 kr. og matcher rejse-selskabspriser. Overskuddet fra turen går til NTS' arbejde.

Blandt generalforsamlingens deltagere var der tre spørgsmål til beretningen:

- Overvejer DMS at afholde arrangementer uden for Sjælland? Svaret var ja.
- Hvornår er det mongolsk børnedag? Det er 1. juni, hvor det er international børnedag.

- Hvad overvejer selskabet at gøre i forhold til at styrke herboende mongolers tilknytning til selskabet? Bestyrelsesmedlem Tseegii nævnte, at det bl.a. handler om at inddrage mongolske børnefamilier ved hjælp af fx børneaktiviteter for at gøre DMS attraktiv for familierne. Håbet er, at børnene bevarer tilknytningen til selskabet, hvorfor de er potentielt kommende medlemmer.

Jørgen Ringgaard anbefalede, at bestyrelsen foretager en prioritering af workshoppens anbefalinger og ud fra denne etablerer en ramme og struktur, som medlemmerne kan byde ind på. Han opfordrede desuden bestyrelsen til at arbejde med en kortlægning af medlemmernes kompetencer.

Generalforsamlingen godkendte derefter bestyrelsens beretning.

3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab for 2021

Jan Koed fremlagde regnskabet og konkluderede, at indtægterne var steget med ca. 3.000 kr. takket være en medlemsstigning. Pr. 1. juni har selskabet 190 medlemmer. Til gengæld stiger bladportoen som følge af de flere medlemmer.

Administrationsbidraget fra projektet i Mongoliet på 5.000 kr. bortfalder, når projektet slutter ved ud-

gangen af 2022. Bidraget er vigtigt i selskabets økonomi, så medmindre det nuværende projekt erstattes af et nyt projekt, bortfalder beløbet fra og med 2023. Årsresultatet blev et underskud på 1.602,03 kr.

Jan nævnte, at de sidste midler af Dæhnfeldtlegatet er overført til Mongoliet, i alt 44.953,99 kr.

Henrik Madsens mindefond indeholder 11.400 kr. Kassereren opfordrede endnu engang medlemmerne til at foreslå projekter i Mongoliet, bl.a. spejderbevægelser eller andet, som kan få gavn af disse midler. Balance var på 89.821,34 kr., og regnskabet var revideret af selskabets revisor, Povl Anker Andersen.

Efter kassererens fremlæggelse var der spørgsmål fra forsamlingen:

- Går det ned af bakke med selskabets formue? Ja, lød svaret, som blev efterfulgt af flere forslag i forsamlingen til at dæmme op for denne nedgang: at øge antallet af medlemmer, at sætte kontingentet op, at medlemmer betænker DMS i deres testamente, og at bestyrelsen opfordrer medlemmer til at indbetale frivillige støttebidrag, fx et ekstra kontingent. Sidstnævnte forslag blev fremsat på generalforsamlingen i 2021, men var endnu ikke blevet udmøntet.

Jan kommenterede, at det er

Deltagerne i aftenens konkurrence om den flotteste dell gik catwalk omkring langbordene.

Den yngste generation var rigt repræsenteret ved festen og fulgte opmærksomt med i begivenhederne.

dyrt at udsende og producere et trykt blad, samt at udgifterne til porto stiger løbende. På workshopen i februar 2022 blev medlemsbladet fremhævet som et af de største aktiver i selskabet. Forsamlingen tilkendegav en stor opbakning til produktionen af medlemsbladet.

- Har bestyrelsen overvejet en elektronisk udgave? Ja, men det trykte blad var bibeholdt. Medlem og tidligere formand for DMS, Rolf Gilberg, anbefalede den trykte udgave, da den var bedre end at læse bladet på en skærm. En anbefaling fra en deltager lød på, at bestyrelsen i forbindelse med udmeldingen om det ekstra frivillige kontingent kunne nævne, at det koster at producere og udsende bladet, hvorfor der er brug for støttebidrag.

DMS' revisor Povl Anker Andersen kommenterede derefter regnskabet, hvori han havde hæftet sig ved to forhold: 1. DMS havde vendt medlemsnedgangen (medlemstallet er i 2021 vokset ca. 10 %), hvilket var glædeligt. 2. Tilskuddet fra projekt-administrationen er til gengæld usikkert, da det bortfalder ved udgangen af 2022, medmindre selskabet får midler fra CISU til et nyt samarbejdsprojekt i Mongoliet. Povl roste Jan Koed for det velord-

nede regnskab og sagde afslutningsvis, at der alt i alt er sket noget i årets løb i DMS, som peger godt fremad for selskabets.

Regnskabet blev derefter godkendt af generalforsamlingen.

4. Fastsættelse af kontingent for 2023

Bestyrelsen foreslog et uændret kontingent ud fra argumenterne, at underskuddet er relativt beskedent, og at beløbet vurderes passende, hvis selskabet skal tiltrække flere og især yngre medlemmer.

Fra forsamlingens deltagere var der følgende kommentar/spørgsmål:

- Hvis DMS sætter kontingentet lidt op, kan man måske langsomt vænne medlemmerne til en kontingentstigning? Et bestyrelsesmedlem kommenterede, at alt stiger i samfundet, hvorfor man skal være varsom med at ændre kontingenter, da folk let kan fravælge et medlemskab. Frivillige bidrag er en bedre løsning på selskabets økonomiske udfordringer.

Forsamlingen vedtog en fastholdelse af kontingentet.

5. Valg af bestyrelsesmedlemmer

På valg var: Anita Garbers, Michael Haslund-Christensen, Jan Koed og

Chalotte Vad, som alle var villige til genvalg. De blev valgt.

Der kan ifølge vedtægterne være op til ni medlemmer i bestyrelsen, som p.t. havde otte medlemmer. Som nyt bestyrelsesmedlem foreslog bestyrelsen Joshua Thomsen, som blev valgt.

6. Valg af suppleanter

På valg var Chuka Ringgaard og Narangerel Davaasuren, som begge var villige til genvalg. De blev valgt.

7. Valg af revisor

På valg var Povl Anker Andersen, som var villig til genvalg. Han blev valgt.

8. Indkomne forslag

Ingen.

9. Eventuelt

Bulgan Njama ønskede DMS' tidligere formand Rolf Gilberg tillykke med sine 80 år 11. marts 2022, og hun takkede ham for hans store indsats for DMS igennem 25 år. Hun fremhævede Rolfs punktlighed og præcision som enestående og nævnte, at han for hende personligt havde været en kæmpe hjælp og støtte. Derefter overrakte Bulgan en gave fra selskabet til Rolf.

Bulgan Njama ønskede derefter Jørgen Ringgaard, mangeårig rådgiver for selskabets projekter i Mongoliet og tidligere leder af presse-

Efter 'modeshowet' var der uddeling af præmier til både voksne og børn.

Aftenens menu bestod af en bred vifte af kødvarer tilberedt over de glødende grillkul af de tre mesterkokke.

instituttet i Mongoliet, tillykke med modtagelsen af en af de højeste ordener i Mongoliet, Polarstjernen, som han fik overrakt af bl.a. Mongoliets tidligere præsident Enkhbayar ved et arrangement i Mongoliet 4. december 2021. Selskabet overrakte Jørgen en vingave.

Wendy Rahbek Thomsen opfordrede medlemmerne til at hjælpe hende med kontakter, som hun kan tilbyde sit foredrag om Mongoliet, fx skoler, menighedsråd m.fl. Wendy har udarbejdet en tekst om foredraget, som kan sendes til interesserede. Foredraget koster et honorar på 2.500 kr., som går ubeskåret til projektet, som handler om at udveksle unge skoleelever fra Mongoliet og Danmark. Det blev af en deltager i forsamlingen foreslået, at Wendy får en lille notits i Ger (se side 27).

Et medlem foreslog, at der på selskabets hjemmeside opfordres til at give ekstra bidrag.

Bulgan Njama nævnte, at selskabet mangler mailadresser fra nogle medlemmer, som hun opfordrede til at fremsende deres mailadresser til kassereren jk@cadaid.dk.

Dirigenten takkede for god ro og orden, hvorefter generalforsamlingen sluttede.

Referat og foto:
Bettina Gram

Tsagaan Sar mongolsk nytår

Aftenen blev traditionen tro afsluttet med en stor og festlig fejring af Tsagaan Sar, det mongolske nytår, og denne gang var der glædeligt mange børn blandt deltagerne. Middagen var opgraderet med masser af kød, som blev tilberedt på åben grill af Michael Haslund-Christensen, der havde taget det gode initiativ til grillarrangementet, og Aagii samt et par hjælpere. Udendørsgrillen var transporteret og udlånt af Thomas og Zaya. Lammekødet var en donation fra bestyrelsesmedlem Chalotte Vad.

Også i år havde 'Havgassen' til selskabets store glæde medbragt en ramme øl, doneret af Bryggeriet Refsvindinge på Fyn.

Der var mange lækre buudz, salater og kager, som et hold dygtige kvinder havde lavet: Tseegii, Chuka, Zaya, Davaa og Anita. Tseegii lavede slikposer til børnene og arrangerede forskellige børneaktiviteter. Anita og Jan sørgede for at medbringe kaffe og andre drikkevarer, brød, salat, kage, papirduge, servietter og supplerende bestik m.m.

Aftenen bød udover den overdådige middag på underholdning og dans. Den musikalske underholdning bød på sang og musik af Zaya Tangad fra Lund i Sverige, som spillede på det mongolske strengeinstrument yatga (en citar). Tatiana Raheirirainy fra Madagaskar sang til akkompagnement af Bellis Larsen på violin, som desuden gav et klassisk nummer.

Lars Højer havde lavet en quiz med spørgsmål om hhv. mongolske og danske forhold. Der var flotte mongolske præmier til de tre deltagere, der havde flest rigtige svar. Ligeledes var der gode præmier til modeshowdeltagere iklædt den mongolske nationale dragt dell i kategorierne: den mest smarte eller sjove gangart/bevægelse, den flotteste måde at bære en dell på og den flotteste dragt. Sidst på aftenen kom festdeltagerne flittigt ud på dansegulvet. BG

Under punktet 'Eventuelt' ved årets generalforsamling sagde æresmedlem Rolf Gilberg pænt tak for skattekisten, som han netop har fået overrakt af Jan Koed på vegne af selskabet. Bulgan Njama lytter opmærksomt til taketalen.

Foto: Anita Garbers

Til Dansk Mongolsk Selskab

1000 tak for den spændende ekspeditionsproviant (vin og slik), selskabet gav mig i anledning af en 80-årsdag (11/3). Det var en stor glædelig overraskelse, som jeg blev meget glad for. Formandens og kassererens årsrapport om Dansk Mongolsk Selskabs tilstand gav mig en følelse af stor stolthed over, at det, vi startede for 32 år siden, stadig er så levende og livsbekræftende. Det skyldes udelukkende en aktiv og ihærdig bestyrelse, og ikke mindst engagerede og interesserede medlemmer, som bakker op om selskabet. Det er jo medlemmerne, som er grundlaget for, at Dansk Mongolsk Selskab eksisterer. Rigtig mange tak til jer alle.

Bedste hilsner, Rolf Gilberg

Støttebidrag

I mange år har kontingentet for et medlemskab af DMS ligget fast på 200 kr. for én person og 300 kr. for to på samme adresse. Bestyrelsen ønsker fortsat et bevare kontingentet på dette niveau til trods for stigende udgifter til bl.a. produktion og udsendelse af Ger.

Ønsker du at betænke selskabet med et ekstra bidrag til driften modtages dette med taknemmelighed. Kontonr. se side 2.

Tusind tak til de medlemmer, der allerede har doneret et beløb i år.

Kassereren

Under overskriften med den Tintin-agtige titel 'Tog til Mongoliet tur retur' berettede Cecilie Kölmel om sin eventyrlige rejse til Mongoliet med tog fra Moskva. Hun fortalte engageret om sin rejse gennem de smukke, tyndbefolkede landskaber og mødet med steppens nomader. Mødet fandt sted i Café Globen 7. april, hvor et talstærkt publikum på 54 var mødt frem.

Foto: Jan Koed

Mødet i Café Globen 11. maj stod i naturens og troens tegn, da Ester Madsen viste sine smukke fotos af Mongoliets betagende vidder og fortalte om sin fascination af Mongolernes tros- og ånderverden. Hun redegjorde både for den buddhistiske, statsautoriserede religion, og for den folkelige shamanisme, som på trods af årtiers undertrykkelse stadig praktiseres. Ester havde til lejligheden medbragt en samling af genstande med relation til foredraget, som overværedes af 30 tilhørere.

Foto: Jan Koed

Bestyrelsen ønsker alle medlemmer en god sommer med masser af sol og gode oplevelser.

Vi høres ved til efteråret.

Afsender:
Dansk Mongolsk Selskab
c/o Jan Koed
Clara Pontoppidans Vej 41
2500 Valby